

Küreselleşmenin Karanlık Yüzü: Yasa Dışı Göç Hareketleri ve İnsan Kaçakçılığı Suçu

Y. Furkan ŞEN
Gazi Üniversitesi Siyaset ve
Sosyal Bilimler Fakültesi
yfurkansen@hotmail.com

Ersin YALÇIN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
ersinyalcin@yahoo.com

Özet: *Günümüzde, haksız kazanç sağlamak amacıyla, yasa dışı organizasyon meydana getirerek işlenen suç türlerinden olan insan kaçakçılığı, toplumlar için giderek daha büyük bir sorun haline gelmektedir.*

Dünyadaki hızlı ekonomik gelişmelere paralel olarak, üretim faktörlerinden biri olan emeğin menşei bulunduğu ulusal sınırlar içerisinde karşı karşıya bulunduğu makro ve mikro bazdaki sorunlar ile sınır ötesi hareketliliğini kısıtlayıcı faktörlerin birleşmesi, emeği yasal olmayan göçe yönlendirmektedir. Bununla birlikte, 21. yüzyılın getirdiği üstün teknoloji, haberleşme ve ulaşım gibi sektörlerdeki muazzam gelişme, küreselleşmeyle birlikte dünyanın bütün sınırlarını ortadan kaldırarak herkesin her şeyden haberdar olduğu yeni bir düzen oluşturmuş, insan kaçakçılığı suçunun adeta kurumsallaşmasına imkân sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Yasa Dışı Göç, İnsan kaçakçılığı, Göçmen, Kaçak Göçmen.

The Dark Side of Globalization: Illegal Immigration Activities and the Crime of Human Trafficking

Abstract: *In today's world, trafficking human for illegal gain has taken a mainstream spot in the activities of criminal organizations. This trend is slowly becoming a serious threat to human society.*

In parallel with today's rapid economic developments the macro and micro scale hardships within national borders and other factors which restrict trans-border activities direct labor forces to illegal immigration activities in

their search to find work. Moreover, superior technology and developments in the sectors of communication and transportation of the 21st century along with globalization has created a new borderless structure in which information is readily available to everyone, as a result of which the foundation for the institutionalization of human trafficking has been laid.

The inability of source, target and transit countries to efficiently track human trafficking causes many problems in our new borderless world. Today, countries and international foundations strive to find new ways of combating this crime which has steadily become smarter and more efficient since the 1980's.

Key Words: *Immigration, illegal immigration, human trafficking, immigration, illegal immigrant.*

Giriş

Günümüz dünyasının en önemli karakteristiği, coğrafi bakımdan birbirinden çok uzakta olan bölgeler arasındaki ekonomik, politik ve kültürel ilişkilerin sayıca artışıdır. Diğer bir anlatımla *küreselleşme* olarak ifade edilebilecek bu durumun en somut ifadesi ise, yaşam yerinin bir başka yere belirli bir süre yahut devamlı bir biçimde kaydırılması, yani göçtür.

İnsanlık tarihini bu perspektiften okursak, aslında sürekli bir göç dalgasının mevcut olduğunu görürüz. Şüphesiz bu göç hareketleri, mevcut toplumsal düzene yönelik bir dizi tehdidi ve sorunları da beraberinde getirmiştir. Göçler bu anlamıyla, iç politikada istikrar ve sosyal barışı, dış politikada ise hareket kabiliyetini olumsuz etkilemektedir. Günümüzde göçler, politik ve etnik sorunların yanı sıra, başta yasadışı göç ile insan kaçakçılığı olmak üzere, terör aktiviteleri, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer sınır aşan suçları körüklemekte, yabancı düşmanlığı ile aşırı sağ görüşlerin derinleşmesine neden olmaktadır. Ayrıca göç hareketlerinin neden olduğu bu tehlikeler, göç veren ve göç alan ülkelerin ilişkilerinin daha da gerilmesine neden olmaktadır.

Göçlerin tarih boyunca çok farklı nedenleri olagelmıştır. Bu nedenler arasında siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik, demografik ve ekolojik faktörleri sayabiliriz. Günümüzdeki göç hareketlerinde de bu faktörler yer almakla birlikte, literatürde *dengesiz küreselleşme* olarak ifade edilen bölgesel geliş-

mişlik farklılıklarının derinleşmesinin de çok önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Hiç şüphesiz göç hareketleri ve bu fenomenin ortaya koyduğu sorunlar, günümüz toplumları açısından çözülmesi gereken en önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Ancak bu sorunun çözümü için sadece yasadışı göçmenlerle mücadele etmek veya insan kaçakçılığı aktiviteleriyle güvenlik politikaları çerçevesinde mücadele etmeye çalışmak çok eksik bir değerlendirmeye olacaktır. Konunun gerçek anlamda bir çözüme kavuşturulabilmesi ancak kitleleri göçe yönlüten sebeplerin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabilecektir. Bu da, özellikle dengesiz küreselleşmeye hayat veren bölgeler arasında gelişmişlik farkını ortadan kaldıran, güvenlik anlamında istikrarsızlıkları gideren ve dolayısıyla göç veren ülkelerdeki kitlelere başka çözüm alternatifleri sunabilen küresel stratejilerin işe koşulabilmesiyle başarılabilecektir.

Bu çalışma kapsamında; söz konusu değerlendirmeler ışığında göç olgusunun tarihsel açıdan izlediği yön okuyucularla paylaşılacak, ardından insan kaçakçılığı suçu bağlamında sorunun ülkeler ve küresel anlamda dünya açısından taşıdığı önem irdelenecek ve kavrama ilişkin bir takım çözüm önerileri sunulacaktır.

1. Göç Olgusu: Kısa Tarihçe

Yeryüzündeki sistemli göç hareketlerinin başlangıcını belki de Amerika kıtasının keşfini izleyen yıllara kadar götürebilmek mümkündür. Roma İmparatorluğunun son dönemlerindeki barbar istilası ve Türk kavimlerinin dalgalar halinde Batıya yerleşmeleri, hiç şüphesiz çok eski göç hareketlerine birer örnek olarak gösterilebilir. İnsan davranışlarının kökünde niteliği ne olursa olsun birer ekonomik sebep bulunduğu bir gerçek olmakla birlikte, söz konusu göç dalgalarında iktisadi zorunlulukların yanı sıra, coğrafi, tabii ve hatta askeri nedenlerin de olduğunu söylemek mümkündür.

Savaşların tarihi kadar eski bir olgu olan göç, genel bir anlatımla, ekonomik, toplumsal ya da siyasal nedenlerle bireylerin ya da toplulukların bir yerleşim yerinden, başka bir yerleşim yerine, bir şehirden başka bir şehre, bir ülkeden başka bir ülkeye, dahası, bir kıtadan başka bir kıtaya gitmesi eylemidir. Bir başka ifadeyle göç, kişilerin veya grupların, eğitim, sağlık, çalışma gibi konularda daha iyi koşullara sahip olma güdüsüyle, bulunulan mekândan farklı bir mekâna, daimi ya da kısa süreli yerleşme amacıyla yer

değiştirmesidir.¹ İnsanoğlunun yeryüzünde hayat bulmasıyla birlikte gerek daha uygun koşullarda yaşama isteği, gerek siyasi zorunluluklar, gerekse coğrafi ve doğal şartlar, onları yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlamıştır. Ekonomiler büyüdükçe göçler de artış göstermiştir.

Avrupa'nın tarihi, göç hareketleriyle şekillenmiştir. Yüzyıllar boyunca, tüccarlar, zanaatkarlar ve entelektüeller kendi mesleklerini icra edebilmek ya da hayatlarına yeni bir sayfa açabilmek amacıyla kıtalar arası göç etmişlerdir. Milyonlarca Avrupalı öncelikle kolonilere ardından Amerika kıtasına ve Antipodes'lara² göç etmişlerdir.³ Avrupa'da uzun yıllar boyunca, İspanyol Yahudilerinin sürgün edilmesiyle başlayan, ardından Osmanlı, Rusya, Avustralya-Macaristan İmparatorluklarının yıkılmasıyla ortaya çıkan -zorlayıcı- göçler, kıtanın ekonomik ve politik yapısını tamamıyla değiştirmiştir. Günümüzde ise, her şey gibi göç de, küreselleşen dünyanın, ortak sorunu olmuştur. Özellikle, Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinde şekil değiştirmeye başlayan göç, ülkelerin önemli gündem maddeleri arasındaki yerini almıştır.

124

Göç etme nedenleri kişilere göre farklılık göstermekle birlikte, yapılan araştırmalar temel olarak üç farklı göç türünün olduğunu göstermektedir: göç türlerinden ilki, "ilkel göç"tür. Daha çok ilkel toplumlarda yaşanan bu göç türünde çevresel nedenlere dayalı bir itici unsur söz konusudur. İtici unsura karşılık verecek göçe katılan insanların teknolojik donanımlarıyla ilgili olarak göç yaşanır. İkinci göç türü "zorlayıcı", üçüncüsü ise "zorunlu"dur. İkinci ve üçüncü göç türlerinde ilkinden farklı olarak zorlayıcı etken çevresel nedenler değil, bir sosyal kurum, baskı grubu veya devlettir. Bu tür yer değiştirmelerde üç temel etken ön plana çıkmaktadır. Bu etkenler; doğal afetler, savaşlar sonucunda yeniden uyum ve devletin belli amaçlarını sağlamak şeklinde gruplandırılabilir. Diğer bir anlatımla, göçün nedenlerini ikiye ayırarak incelemek olasıdır: Gönüllü göç ve zorunlu göç. Gönüllü göç, bireylerin yaşam düzeylerini geliştirmek amacıyla yeni yaşam alanlarına isteklerine bağlı olarak yerleşmesidir. Zorunlu göç ise, iç savaş, etnik anlaşmazlıklar, sürgün vb. nedenlerle bireylerin yaşadıkları alanları terk etmek

1 Y. Furkan Şen, *Yeni Dönemde Eski Tartışmalar -Göç, Etnisite, Milliyetçilik, Kürdçülük, Laiklik* (Ankara: Yargı Yayınevi, 2006), 86.

2 Antipodes: Göç edilen kıtalara zıt kıtalar, Avustralya, Afrika gibi.

3 Selin Senocak, "Fransa ve Göç Olgusuna giriş", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11 Aralık 2005, (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006), 48.

zorunda kalmasıdır. Bununla birlikte, doğal afetler (deprem, su taşkınları, toprak kayması, volkanik patlamalar vs.) ve büyük çaplı inşaatlar (hidro-elektrik santralleri gibi) sonucunda da halkın sürekli yaşadıkları bölgeleri terk etmesi zorunlu göç kapsamı içine girmektedir.⁴

Göç hareketlerine katılan insanlar, kendilerine güvenli yaşama alanları aramış ve yaşadıkları yeri değiştirmeyi bir çözüm olarak görmüştür. Bunun sonucunda; sosyal, ekonomik, politik ve hukuki boyutu olan, insan haklarını yakından ilgilendiren, ülkelerin tek başlarına çözümleyemeyeceği ölçüde karmaşık bir yapı oluşturan uluslararası göç sorunu ortaya çıkmıştır. New York (11 Eylül 2001, 3000 kayıp), Djerba (11 Nisan 2002, 21 kayıp), Bali (12 Ekim 2002, 202 kayıp), Casablanca (13 Mayıs 2003, 33 kayıp), Riyad (12 Mayıs ve 8 Kasım 2003, 43 kayıp), İstanbul (15 ve 20 Kasım 2003, 57 kayıp), Moskova (06 Şubat 2004, 41 kayıp), Madrid (11 Mart 2004, 191 kayıp), Beslan (01 Eylül 2004, 330 kayıp) ve Londra (07 Temmuz 2005, 50 kayıp) bombalama eylemleri ve sonrasında devam eden diğer terör saldırıları, devlet güvenliğinin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur.⁵ Gerçekleştirilen bu saldırılar, teröre karşı var olan korkuyu küreselleştirmiş ve terörizm ile mücadelede küresel bilgi paylaşımının önemini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, terörizm ile mücadele endişeleri sınır ötesi boyuta ulaşmış ve sonucunda da uluslararası göç tartışmaları, terör ve ülke güvenliği ile birlikte ele alınır hale gelmiştir.

Dünyadaki hızlı ekonomik gelişmelere paralel olarak, üretim faktörlerinden biri olan emek de sürekli değişen bir yapıya sahiptir. Hızlı teknolojik değişim, emeğin üretimdeki nicel ve nitel katılımını da farklılaştırmaktadır. Geçen süreçte sermayenin serbest dolaşımının önündeki engeller ortadan kaldırılırken, emeğin daha iyi imkânlarla ve daha yüksek verime kavuşmasına yönelik engellemeler ise devam etmektedir. Emeğin içinde bulunduğu ulusal sınırlar çerçevesinde karşı karşıya bulunduğu makro ve mikro bazdaki sorunlar ile sınır ötesi hareketliliğini kısıtlayıcı faktörlerin birleşmesi, emeği yasal olmayan göçe yönlendirmektedir.⁶

4 Cemal Özataş ve Eyüp Zengin, "Göç ve Azerbaycan", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11 Aralık 2005, (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006), 66.

5 Ayhan Kaya, "Göç: Güvenlik ve Korkunun İktidarı", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11 Aralık 2005, (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2006), 24.

6 Gülten Kazgan, *Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen, Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?* (İstanbul: Altın Kitaplar, 1997), 172-181.

Yeni bin yılın başlangıcında, göç ve göç yönetimi, çağdaş toplumların kurumsal ve pratik yönetiminde temel bir mücadele alanı haline gelmiştir. Bireylerin ve grupların mekânsal değişimi her dönem olmakla birlikte, küreselleşmenin ivme kazandığı son dönemde yaşanan siyasal ve ekonomik gelişmeler, gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere göçü arttıran bir unsurdur.⁷ Yasal göçlerin dışında, gelişmiş ülkelere tedbir almayı gerektirecek kadar önemli olan ve kriminal açıdan değerlendirilen diğer husus ise, *insan kaçakçılığı*'dır. Hiç kuşkusuz, beşeri sermayenin önündeki engellerin daha kolay aşılabilir bir konuma gelmesi, yasal olmayan göçlerin dünya ölçeğinde artmasına neden olmuştur. Artan bu suç türü, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal sorunları beraberinde getiren bir süreçtir.⁸

2. İnsan Kaçakçılığı Kavramı

Dünyadaki önemli güncel değişimlerin baş etkeni olan küreselleşme, düzensiz göç ve onun çıktıları konusunda da etkileyici bir unsur olarak ön sıralarda yer alır.⁹ Bugün sadece sermaye, mal ve bilgi değil, bunun yanı sıra insanlar da millî sınırları aşmaktadır. Ancak, sermaye transferi ve finans akışı, genelde algı alanımız dışında gerçekleşirken, göçmenlerin durumu, küreselleşmenin gözle görülür sonuçları olarak kendini gösterir. Gerçekten de sınırları aşan göç olgusu, 1990'ların sonunda dünyayı etkileyen ekonomik, siyasi ve toplumsal dinamiklerin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Göç, tüm insanlığı yakından ilgilendiren, ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasi ve hatta askeri politikalarının şekillenmesinde rol oynayan sosyal bir olgudur. Temelinde sosyal bir hareket olmasına karşın, ekonomik yaşamdan kültürel yaşama kadar hayatın her yönünü etkileyen temel bir değişim aracıdır. Gün geçtikçe toplumları daha da etkileyen bu olgu, özellikle gelişmiş ülkeler açısından, birinci derecede üzerinde durulması gereken konuların başında gelir. Bazı araştırmalar, uluslararası göçün ve etkilerinin, 20. yüzyılı "göç çağı" şeklinde nitelendirecek boyutta olduğunu göstermektedir.¹⁰ Yar-

7 Bill Jordan ve Frank Düvel, *Migration, The Boundaries of Equality and Justice* (Cambridge: Policy, 2003).

8 Konuyla ilgili sorunların tartışıldığı faydalı çalışma için bkz.: Nermin Abadan-Unat, *Batı Avrupa ve Ortadoğu'ya Göç Eden Türk İlgücünün Sosyal Yasalar ve Toplum Yapısı Üzerindeki Etkileri*, -İbrahim Yasa'ya Armağan, No: 519 (Ankara: AÜSBF Yayınları, 1983) ve Bülent Çiçekli, *The Legal Position of Turkish Immigrants in The European Union* (Ankara: 1998).

9 Bkz.: "Göçün Nedeni: Küreselleşme", *Cumhuriyet*, 03.10.2005.

10 Stephen Castles, Mark J. Miller, *The Age of Migration*, Third Edition, (New York: Guilford, 2003); Karl Husa, Christof Parnreiter ve Irene Stacher, ed., *Die globale Herausforderung des 21. Jahrhunderts*. (Frankfurt am Main: Brandes und Apsel, 2000) 10; ayrıca, konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz.: Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2004).

dım kuruluşlarının raporlarına göre dünyada her altı dakikada bir kişi evini terk etmektedir.¹¹

Günümüzün en zorlu sorunlarından birisi, sosyal düzenin korunması ile uluslararası güvenliğin sağlanmasında tehlike oluşturan ve insan hakları ihlallerine neden olan *yasa dışı göç* hareketleridir. Özellikle soğuk savaşın sona ermesi ve yeni dünya düzeninin ortaya çıkması, küreselleşmenin beraberinde getirdiği düzensiz göç hareketlerinin ulusal ve uluslararası alanda yeniden sorgulanmasına yol açmıştır.

Göç, çok kapsamlı incelenmesi gereken toplumsal bir olaydır. Ancak bizim bu çalışmamızda üzerinde duracağımız konu, insan kaçakçılığının bir türü olarak, yasa dışı gerçekleştirilen ve ilgili ülke kanunlarına göre suç kabul edilen yasadışı göç olgusu olacaktır. Düzenli ya da düzensiz olsun, ekonomik, sosyal veya siyasi nedenlerle, iş bulma ya da daha iyi yaşam koşullarına kavuşma gibi amaçlarla yapılan bireysel göç hareketlerinin bir yöntemi olarak insan kaçakçılığı, günümüzde hem kaynak, hem geçiş, hem de hedef ülke olarak çok sayıda ülkeyi olumsuz etkilemektedir.¹² Söz konusu faaliyetler, genellikle uluslararası düzeyde örgütlenmiş organize suç şebekeleri tarafından yönlendirilmekte, hem ülkeler içerisinde hem de ülkeler arasında menfaat karşılığı işlenen suç, şiddet ile iç içe geçmektedir.

İnsan kaçakçılığı; ekonomik, siyasi, sosyal veya herhangi bir nedenle yaşamakta olduğu ülkeyi terk etmek isteyen kişilerin, yasa dışı yollarla, bulundukları ülkeden çıkmalarına, gerektiğinde ara ülkelerden geçmelerine ve sonunda hedef alınan belli bir ülkede ikamet izni olmaksızın barındırılmalarına imkân sağlanması anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, insan kaçakçılığı, doğrudan veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan; bir yabancıнын ülkeye sokulması ya da o ülkede kalmasına yardımcı olunması, yahut, o ülke vatandaşının veya o ülkede bulunan bir yabancıнын yurtdışına çıkışına imkân sağlanmasıdır.¹³

11 "Bavullarda Taşınan Hayaller", *Aksiyon*, 13 Şubat 2006, 28.

12 Y. Furkan Şen, *Dünya ve Türkiye Perspektifinden Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Organ Doku Ticareti*, (Ankara: KOM/TADOC Yayınları, 2006), 19.

13 *Kaçakçılık ve Organize Suç Terimleri Sözlüğü*, (Ankara: KOM Yayınları, 2002), 98.

3. İnsan Kaçakçılığının Nedenleri

İnsan kaçakçılığı, kapsamlı olarak incelendiğinde tek bir nedene bağlanması mümkün olmayan bir olgudur. Genel olarak ekonomik nedenlerin ağırlıklı olduğu bir suç türü olmasına rağmen, yapılan araştırmalar farklı birçok nedeni daha ortaya çıkarmıştır. Ekonomik ve politik istikrarı sağlanamayan bölgelerden, bu tür sorunlarını çözmüş bölgelere doğru göç, tarihin her döneminde yaşanmıştır ve günümüzde de yaşanmaktadır. Göç olgusu, temelde değişmemiş olsa da, zaman içerisinde niceliksel ve niteliksel farklılıklarda uluslararası hukuku, uluslararası ilişkileri, iletişim araçları ve ulaşım koşullarını yaşamış ve yaratmıştır. Ancak göç yine de ya sosyo-politik ya da sosyo-ekonomik nedenlerle yapılmıştır ve yapılmaya da devam etmektedir.¹⁴

Küreselleşme sürecinin olumsuz sonuçlarından biri olarak da nitelendirilebilecek olan insan kaçakçılığı olgusu, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerdeki itici, buna karşılık gelişmiş ülkelerdeki çekici faktörlerin ve göç fikrini eylem boyutuna taşımayı kolaylaştırıcı gelişmelerin varlığı sonucu her geçen gün daha hızlı bir şekilde artmaktadır.¹⁵ İnsan kaçakçılığının itici ve çekici unsurlarını içinde barındıran nedenler aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

1.1 Ekonomik Nedenler

II. Dünya Savaşından sonra göç, daha ziyade ekonomik motivasyonlu olarak gelişmiş ve literatürde de bu şekilde yer almıştır. Söz konusu göç hareketleri, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş zengin ülkelere doğru gerçekleşmektedir.¹⁶ Göçün bu yönde oluşmasının temel nedeni, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki refah farkının gün geçtikçe daha hızla artmasıdır. Dengesiz küreselleşme olarak da adlandırılan bu olgu, gün geçtikçe acımasızlığını daha da gözler önüne sermektedir. Peki, gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki refah farkını ne yaratmaktadır? Bu soruya verilebilecek birçok cevap olsa da, karşımıza çıkan en

14 Esin Yılmaz, *Uluslararası Göç, Uluslararası Politika da Yeni Alanlar, Yeni Bakışlar*, Faruk Sönmezoglu, ed. (İstanbul: 1998), 492'den aktaran Zeynep Şahin, "Türkiye'ye Yönelik Dış Göçteki Değişim ve Süreklilik", *Stradigma*, Nisan 2003, <http://www.stradigma.com/index.php?sayfa=makale&no=113>, (Erişim: 20.03.2004).

15 Y. Furkan Şen, *Yeni Dönemde ...*, 94.

16 Turgut Göksu, *Göç ve Türkiye'nin Güvenliği, Uluslararası Polislik "İç Güvenlik"* (Ankara: Nobel Yayınları, 2003), 259.

önemli neden, serbest piyasa ekonomisinin farklı uygulanış biçimleridir.¹⁷ Çağımızda ancak serbest piyasa sosyo-ekonomi modeli ile bir ülkenin sanayileşebileceği ve günümüz batı toplumlarında görüldüğü gibi bir refah toplumu olabileceği anlaşılmıştır.¹⁸ Serbest piyasa ekonomisinin gereklerinin tam anlamıyla yerine getirilmesi, sanayileşmiş ülkeleri refah toplumlarına dönüştürmüş, bu şartları uygulamayan veya uygulamakta başarısız olan ülkeleri ise az gelişmiş ülkeler konumunda bırakmıştır.

Birleşmiş Milletler, CIA, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlarca yayımlanan raporlara göre, ülkelerde kişi başına düşen milli gelir ve yoksulluk sınırının altında yaşayan insanların ülke nüfusuna göre oranı, ekonomik nedenlerin, göçe olan etkisi noktasındaki tespitlerimizi doğrular niteliktedir. Keza, dünya genelinde tespit edilen kaçak göçmenlerin uyruklarına bakıldığında da büyük bir oranda aşağıdaki tabloda yer alan ülke vatandaşlarının olduğu görülür.

17 Konu hakkında bkz.: Y. Furkan Şen, "Francis Fukuyama ve Tarihin Sonu", *Yeni Dönemde Eski Tartışmalar* (Ankara: Yargı Yayınevi, 2006) 43-84.

18 Kayhan Mutlu, "Toplumsal Değer Yargıları ve Ekonomik Kalkınma", *Avrasya Dosyası*, cilt: 9, sayı: 3 (Ankara: Ekim-2003), 173.

Tablo 1: Göç Veren Ülkelerdeki Kişi Başına Düşen Milli Gelir ve Yoksulluk Sınırı Altındaki Nüfusun Genel Ülke Nüfusa Göre Oranı¹⁹

Ülke	Kişi Başına Düşen Milli Gelir (USD)	Yoksulluk Sınırının Altındaki Nüfus (%)
Moldova	750	80
Afganistan	252	55
Gürcistan	744	54
Azerbaycan	3800	49
Romanya	2000	45
Bangladeş	400	40
İran	7000	40
Filistin	550	40
Pakistan	2100	35
Ukrayna	1500	31
Irak	1600	30
Rusya Federasyonu	4000	25
Bulgaristan	6200	13

130

Buna karşın, kişi başına düşen milli gelir bakımından dünyanın en zengin on ülkesi şöyledir: ABD 30600 USD, İsviçre 27486 USD, Singapur 27024 USD, Norveç 26522 USD, Danimarka 24280 USD, Belçika 24200 USD, Japonya 24041 USD, Avusturya 23908 USD, Kanada 23725 USD ve Hollanda 23052 USD.²⁰ Türkiye’de ise, kişi başına düşen milli gelirin, 5000-6000 USD arasında olduğu ifade edilmektedir.²¹

3.2 İletişim Teknolojilerinde Yaşanan Gelişmeler

İnsan kaçakçılığının, kaçak göçmenlerin zihinlerinde oluşmasında haberleşme/iletişim teknolojilerindeki gelişimin de önemli bir etkisi vardır. Her gün medya vasıtasıyla refah toplumlarındaki insanların yaşantısını gören ve

19 CIA Genel görünüm, IMF, Dünya Bankası Gelişme Raporları. Bkz. “Yoksulların Büyük Yürüyüşü”, *Aksiyon*, 22 Ağustos 2005, 42.

20 World Bank, *World Development Report*, 2000/2001, 274-275.

21 Furkan Y. Şen, *Dünya ve Türkiye ...*, 22.

yaşadığı toplumla çelişkileri fark eden bireyin, içinde bulunduğu umutsuz durumdan kurtulmak için refah toplumlarına kaçma/gitme girişiminde bulunması çok da garipsenecek bir durum değildir.²²

3.3 Bölgesel Çatışmalar, İç Savaşlar ve Siyasi İstikrarsızlıklar

Demokrasi sürecini yaşayan ülkelerde olduğu kadar, çatışmaların yaşandığı, iç savaşların olduğu veya istikrarsızlıkların yoğun olarak görüldüğü ülkelere, barışın hüküm sürdüğü ülkelere doğru yaşanan göç hareketleri, insan kaçakçılığının diğer bir nedenidir. Komşu ülkelerde artan siyasi belirsizlik ve çatışmalar, bu ülke halkının daha güvenli, zulümden uzak ve daha uygun şartların olduğu bölgelere gitme arzusunu artıran bir faktördür.²³

3.4 Ucuz İş Gücü Talebi

Küresel olarak değişen ekonomik yapı, dünyanın birçok yerinde ucuz iş gücüne duyulan talebi artırmaktadır. Ayrıca, serbest piyasa ekonomisi içinde yer alan rekabet ilkesi, işverenler için daha ucuz işçi kullanma nedeni de olabilmektedir.²⁴ Özellikle sanayileşmiş ülkelerde hizmet sektöründe artan fiyatlar, üretilen malın maliyetini artırıcı bir unsurdur. Artan bu maliyet ise, dünya üzerinde o ülkelerin rekabet şansını azaltmaktadır.

3.5 Suçtan Kolay Para Kazanma Düşüncesi

İnsan kaçakçılığına yönelik suç örgütlerinin, kişi başına 3000-5000 ABD Doları aldıkları bilinmektedir. Suçtan kazanılan bu paranın çok fazla riskinin olmaması, faillerin bu suça olan ilgisini artırmaktadır. Örgütlü bir şekilde bu suçu işleyenlerin küçük bir tekne ile ortalama olarak 25-30 kaçak göçmeni yurtdışına götürdüğü ve bu işi ayda ortalama 2-3 kez yaptığı dikkate alınırsa, suçtan elde edilen kazancın büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bu kolay para kazanabilme arzusu, daha önce uyuşturucu veya silah kaçakçılığına karışmış kişilerin bu suça yönelmelerinin de temel nedenleri arasında sayılabilir. Yapılan araştırmalara göre, insan kaçakçılığı suçundan kazanılan haksız kazanç, dünya genelinde yılda 7-10 milyar ABD Dolarını bulmaktadır.²⁵

22 Kayhan Mutlu, "Yasadışı Göçün Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Nedenleri", *Avrasya Dosyası*, Cilt: 9, Sayı: 2 (Ankara: Temmuz-2003), 198. Ayrıca bkz.: Mustafa Mutluer, *Uluslararası Göçler ve Türkiye* (İstanbul: Çantay Kitabevi, 2003).

23 EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, *2003 Raporu* (Ankara: 2004), 9.

24 Kayhan Mutlu, "Yasadışı Göçün ...", 202.

25 Ahmet Işık, "Modern Kavimler Göçü", *Radikal*, 15.05.2001. <http://www.radikal.com.tr/haber>. (Erişim:

3.6 Terör Örgütlerinin Faaliyetleri

Bir takım terörist grupların, sahte pasaport ve vize temininden, otellerin ayarlanmasına kadar, insan kaçakçılığının her safhasında yer aldığı bilinmektedir. Bu suçtan elde edilen gelirler de terör faaliyetleri için ciddi bir mali kaynak oluşturmaktadır. Terör örgütlerince “maddi menfaat kaynağı” olarak görülen bu suç türü sayesinde, sempatzan veya militanlar yurtdışına rahatlıkla götürülebilmektedir.²⁶ Terör örgütleri, insan kaçakçılığını meslek edinmiş organize suç şebekelerinin gelirlerinden de pay almaktadır. Bununla birlikte insan kaçakçılığı faaliyetlerinin, terör örgütleri açısından önem taşıyan diğer bir yönü de, söz konusu faaliyetlerin örneğin Türkiye aleyhtarı propaganda malzemesi olarak kullanılmasıdır.

Avrupa ülkelerine yasadışı yasa dışı yollardan gönderilen şahıslara mülteci görüntüsü verilmekte, bu amaçla yabancı ülkeye gönderilen şahıslara iltica taleplerini geçerli kılacak tarzda sahte belgeler düzenlemektedir.²⁷ Söz konusu belgeler genellikle kaçak göçmenlerin Türkiye’de yakalandığı takdirde siyasi faaliyetlerinden ötürü cezalandırılacağını belirten bir içerikte hazırlanmaktadır. Yine, iltica etmek isteyen şahıslar, bazı yeminli tercümanlarla irtibatlı olarak sahte tevkif ve yakalama müzekkereleri düzenleyerek iltica etmek istedikleri ülke makamlarını kandırma cihetine gitmektedir.²⁸

Kaçak göçmenler, götürüldükleri ülkelerde örgüt tarafından takip edilerek, barınma ve iş bulma vaadi ile örgüt yanlısı derneklere üye olarak kaydedilmekte, böylece örgüt çizgisindeki kitlenin artırılmasına çalışılmaktadır. Ayrıca, kaçak göçmenlere o ülkede iş bulunması halinde, anılan şahıslardan yardım adı altında paralar toplanarak örgüte gelir sağlanmaktadır.

3.7 İnsan Kaçakçılığını Kolaylaştırıcı Unsurlar

Avrupa devletlerinin, insan kaçakçılığı konusundaki yaklaşımları zaman zaman farklılık göstermektedir. Bazı Avrupa devletlerince kaçak göçmenlere ülkelere yasadışı yasaya aykırı olarak girişlerinden dolayı ceza verilme-

18.04.2006), Ufuk Şanlı ve Ercan Gün, “Mülteci Mafyası 7 Milyar Dolar Kazanıyor”, *Aksiyon*, sayı: 559, 22.08.2005. <http://www.aksiyon.com.tr> (Erişim: 06.05.2006), Savaş Ay, “Meriç’ten Cesetler Akıyor”, *Sabah*, 17.01.2006, s.19, Savaş Ay, “Kaçaklara Kabir Azabı”, *Sabah*, 18.01.2006, s.19, Savaş Ay, “Devletin Kaçak Göçmen Avı”, *Sabah*, 19.01.2006, 19.

26 EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, *2000 Raporu*, (Ankara: 2001), 87.

27 EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, *1997 Raporu*, (Ankara: 1997), 67-68.

28 Y. Furkan Şen, *Dünya ve Türkiye ...*, 25.

mesi, gerek çıkarılan af yasaları gerekse kaçak göçmenlere verilen ikamet izni uygulamaları, dolaylı olarak insan kaçakçılığını teşvik eden unsurlardır. Nüfusu giderek yaşlanan bazı Avrupa devletlerinin genç nüfusa olan ihtiyacı ise bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan, yabancı ülkelere yetişmiş insan göçünü ya da farklı bir anlatımla *beyin göçünü* sağlamak, bu ülkeler için sıfır maliyetli bir kazanç anlamına gelmektedir.²⁹

Beyin göçü söz konusu olduğunda, sözü edilen değişkenler daha da nitelik kazanmaktadır. Göç eden, fikri sermayesini en iyi şekilde değerlendireceğini düşündüğü yere göç etmektedir. Göç alan, bu süreçte, fikri zenginliğin vatani olmakta, göç veren ülkeler ise ciddi kayıplarla karşılaşmaktadır.³⁰

Bu faktörleri değerlendiren Avrupa devletlerinin, ülkelerinde göçmen ihtiyacı olmasına karşın, yasa dışı geçişleri engelleme isteklerinin asıl sebebi, ülkelere nitelikli olmayan, daha açık bir ifadeyle, kendilerine fayda sağlamayacak yabancıların girişini engelleme düşüncesidir. AB ülkelerinin göçmen ihtiyacını ortaya koyan araştırmalar ve raporlar, yasa dışı göçe hareket kazandırmaktadır. AB içinde bu gün, göçmen kabul edilip edilmemesi değil, "*kontrollü ve seçici kabul*" konusu tartışılmaktadır.³¹

29 Konuyla ilgili bkz.: Berrak Kurtuluş, *Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Beyin Göçü* (İstanbul: Alfa Yayınları, 1999); Emrehan Halıcı, "Sürdürülebilir Gelişme, Bilişim ve Beyin Göçü", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11 Aralık 2005 (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006), 257-260.

30 Bu konuyu örnekle kuvvetlendirecek olursak; 1976'dan 1985 yılına kadar Hindistan'ın verdiği beyin göçünün maliyeti, yaklaşık 51 Milyar USD olarak hesaplanmaktadır. Benzer biçimde ABD Kongresi'ne sunulan 1974 yılındaki bir raporda, sadece 1971 yılında ABD'nin beyin göçünde sağladığı ekonomik faydanın 835 Milyon USD olduğu, aynı yılda gelişmekte olan ülkelere kaydedilen ekonomik değer ise, 326 Milyon USD olduğu belirtilmiştir. Daha çarpıcı bir örnek de şudur: 1962 yılında ABD'de yaşamakta olan 42 Nobel ödüllü insanın %35,7'sinin aslen ABD dışı uyruklara sahip olduğu, Nobel ödülünü aldıktan sonra, ABD'ye göç ettikleri saptanmıştır. Bkz.: D. Zwing, C. Changgui ve S. Rosen, *China's Brain to the United States: Views of Overseas Chinese Student and Scholars in the 1990's* (Berkeley, CA: Institute of East Asian Studies, 1995), Emrehan Halıcı, "Sürdürülebilir Gelişme...", 259.

31 Dönemin Fransa İçişleri Bakanı Jean Pierre Chevenement'in 28.07.2000 tarihinde Avrupa Bakanlar Konseyi toplantısında sunmuş olduğu bir belgeye göre; AB'nin 2050'den önce 75 milyon göçmeni kabul etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu tahmin BM nüfus tahminlerine dayanmaktadır. Buna göre; 2050'ye kadar AB'nin nüfusunun 729 milyondan 628 milyona düşeceği öngörüldükten dünya nüfusunun 6 milyardan 9 milyara yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu konuda AB'nin izlemiş olduğu katı göçmen politikası, AB'nin sunmuş olduğu yüksek yaşam standartlarını elde etmek isteyen insanlara yasadışı yollar haricinde bir yol bırakmamaktadır. Bkz.: "What are the Causes of Human Trafficking in the EU" <http://www.ex.ac.uk/politics/poldata/undergrad/mpearce/causes.htm>, (Erişim: 04.02.2003). Avusturya Basın Ajansı'nda 08.12.2003 tarihli yayınlanan bir haberde de, hükümete ülke dışından göçe izin verilmesi yönünde tavsiyede bulunulduğu belirtilmektedir. 2020 yılında ülke nüfusunun 360 bin civarında azalacağı, yeni göçlerin kabul edilmemesi halinde, bundan iş gücünün olumsuz etkileneceği,

4. İnsan Kaçakçılığında Kullanılan Yöntemler

Günümüz teknolojisini yakından takip eden insan kaçakçılığı suç örgütleri, yasa dışı gerçekleştirdikleri faaliyetlerinde, teknolojik imkânlardan da yararlanarak kendi aralarında uluslararası irtibat ve haberleşmeyi sağlayıp, çeşitli yöntemlerle bulundukları ülkedeki barınma, gizlenme ve geçiş yollarını koordine ederek yasa dışı geçişleri sağlamaktadır. İnsan kaçakçılığı olaylarında kullanılan yöntemler, kullanılan güzergâha göre değişiklik gösterse de genel hatlarıyla aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Hudut kapılarından sahte veya değiştirilmiş belgelerle giriş-çıkış yapılması.
- Havayoluyla vize uygulamayan ülkelere yasal yoldan çıkış yapılarak sonradan temin edilen sahte pasaport veya belgelerle Avrupa ülkelerine geçişin sağlanması.
- Karayoluyla TIR, kamyon, karavan gibi ulaşım araçlarının zula tabir edilen gizli bölmelerine gizlenilerek karayoluyla giriş veya çıkış yapılması.
- Kara sınırlarından yürüyerek veya binek hayvanlarıyla ülkeye giriş yapılması.
- Sınır nehirlerinden yüzerek veya botla ülkeden çıkış yapılması.
- Çeşitli yollardan ülkeye giren kaçak göçmenlerin, denize kıyısı bulunan bölgelerden teknelerle açıkta bekleyen büyük gemilere götürülerek, başka bir ülke kıyısına ulaşıldığında yine küçük teknelerle kıyılara çıkartılması.
- Ülke çıkışında kullanılan yasal belgeyi posta ile geri göndererek bu belgeyi diğer bir kişinin kullanımının sağlanması.
- Ticari yatırım adı altında kurulan şirketler kanalı ile vize ve ikamet izni alınması.
- Seyahate elverişli olmayan (kuru yük gemileri, eski gemiler vb.) teknelerin veya gemilerin organizatörler tarafından kullanılması suretiyle yasa dışı giriş ve çıkış yapılması.
- Çeşitli yollarla ülkeye giren kaçak göçmenlerin, o ülkede kalabilmek amacıyla terör örgütleriyle bağlantıya geçerek ve örgütçe düzenlenen sahte belgelerle ilgili makamlara başvuruda bulunup siyasi suçlu olduğunu veya

bu nedenle 230 bin yeni göçmenin kabul edilmesinin ayrıca, mümkün olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte, Avrupa ülkeleri son dönemde, ülkeleri içerisinde yaşayan yabancılara bir takım entegrasyon modelleri ile yaklaşmaya başlamıştır. Ülke resmi dilinin çok iyi bir şekilde kullanılabiliyor olmasından tutun da, o ülkenin resmi tarihinin en ince ayrıntılarına kadar bilinmesi gerektiği, yıllarca entegrasyon konusunda sessiz kalan ülkelerin girmiş oldukları değişim sürecini göstermektedir.

işkence gördüğünü beyanla siyasi iltica talebinde bulunması.³²

Yasa dışı geçiş faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için oluşturulan örgütlenmeler, çeşitli hukuki ve mali yükümlülüklerden kaçarak (vergi, fon, sigorta, kuruluş ve çalışma mevzuatının gerekleri gibi) salt bu suçu işlemek için bir şirket kurmak yerine, farklı ülkelerde bulunan irtibat noktaları aracılığıyla uluslararası işbirliğini sağlamakta ve yasa dışı geçişleri düzenlemektedir.³³

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle yukarıda sayılan pek çok yöntemin görüldüğü bir ülkedir. İnsan kaçakçılığında izlenen yöntemleri tam olarak belirleyebilmek için, özellikle insan kaçakçılığı suçlarının maddi unsuruna ilişkin olarak, “ülkeye girmek”, “ülkede kalmak”, “ülkeden çıkmak” kavramlarının üzerinde kısaca durmak faydalı olacaktır.³⁴

“Ülkeye girmek”, Türkiye’ye geçerli ve usulüne uygun olarak dâhil olmak demektir. Dünya üzerinde her devlette olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti de giriş ve çıkışları, devlet olmanın bir gereği olarak düzenlemiştir. Bu düzenlemeler çerçevesinde, yabancıların ülkeye alınıp alınmaması tamamen Devletin takdir yetkisindedir.

Türkiye’ye geçerli ve usulüne uygun bir giriş yapabilmek gerekli şartlar şöyledir:

- Türkiye’ye giriş, “giriş kapılarından” olmalıdır. Giriş kapıları, Bakanlar Kurulu tarafından tayin edilir.³⁵
- Pasaport veya pasaport yerine geçen bir belge ibraz edilmesi gereklidir.³⁶
- Ülkeye girmek isteyen kişi, Türkiye’ye girişi yasak olan kişilerden olmamalıdır.³⁷
- Kural olarak, giriş vizesi almış olmalıdır.³⁸

“Ülkede kalmak”, başka bir ifadeyle Türkiye’de bulunmak, çeşitli nedenlerle

32 Bkz.: Çetin Arslan ve Bahattin Azizağaoğlu. *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*. Ankara: Asil Yayınları, 2004, s.299.

33 *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele*, 4. baskı, (Ankara: KOM/TADOC Yayınları, 2006), 150.

34 Bu suçun maddi unsurları ve konu hakkında yapılmış detaylı bir araştırma için bkz.: Çetin Arslan ve Bahattin Azizağaoğlu. *Yeni Türk Ceza...*, 298-301.

35 *Pasaport Kanunu*, md.1. Bkz. 5682 SK., *Resmî Gazete*, 24.07.1950/7564.

36 *Pasaport Kanunu...*, md.2.

37 *Pasaport Kanunu...*, md.8.

38 *Pasaport Kanunu...*, md.25.

ikamet etmek, çalışmak, gezmek, öğrenim görmek vs. şeklinde olabilir. Her ne şekilde ve nedenle olursa olsun Türkiye’de kalmanın/bulunmanın ön koşulu, ülkeye geçerli ve usulüne uygun bir şekilde girmiş olmaktır. Ancak, bu koşulun varlığı halinde dahi, ülkeye giren kimse, kendiliğinden ülkede ikamet etmek, çalışmak, gezmek, öğrenim görmek vs. haklarına sahip olamaz. Bu husus, başta *Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun*³⁹(YİSHK) olmak üzere, ilgili mevzuata tabidir. Temel kural, Türkiye’de bir aydan fazla kalacak yabancıların ikamet tezkeresi almasıdır.⁴⁰ Yabancıların Türkiye’de çalışma hakları olabilmekle birlikte, bunun çeşitli koşulları ve sınırlamaları vardır.⁴¹ Bu konudaki temel ilke, YİSHK’de, “*Yabancılar Türkiye’de ancak kanunun men etmediği işleri tutabilirler*”⁴² şeklinde ifade edilmiştir.

“Ülkeden çıkmak” açısından vatandaşlar ile yabancılar açısından birtakım farklılıklar vardır. Anayasa’ya göre herkes seyahat hakkına sahip olmakla birlikte bu hak kanunla sınırlanabilir. Ancak nasıl ki vatandaşın ülkeye giriş hakkı varsa yabancıların da ülkeden çıkış hakkı vardır. Bununla birlikte ülkesine girilen devletin bu konuda çıkarları zedelenmemelidir.⁴³ Bu nedenle, bu konu hakkında devlet bazı sınırlamalar getirmiştir. Türkiye’de çıkış, *Paşaport Kanunu*’nun 7., 22. ve 23. maddelerinde düzenlenmiştir.

5. İnsan Kaçakçılığında İzlenen Yollar

İnsan kaçakçılığı yapan suç örgütlerince, yasadışı yasa dışı geçişlerde belli bir yol ve yöntemden çok, değişik yol ve yöntemler kullanılmaktadır. İzlenen başlıca geçiş yolları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Yasa dışı göç hareketi, Batı ülkelerinin bahse konu faaliyetleri engellemek gayesiyle getirdiği yasağı takiben, başka yolları izleyerek etkinliğini sürdürme yolunu seçmiştir. Bu bağlamda Balkanlar, uyuşturucu ticaretine de karışan Afrikalı ve Asyalı grupların yasa dışı naklinde kullanılan gözde yollar-
dan biri haline gelmiştir.⁴⁴

39 Bkz.: 5683 SK., *Resmî Gazete*, 24.07.1950/7564.

40 İstisnalar ve detaylı bilgi için bkz.: YİSHK, md. 3-6.

41 Bkz.: *Anayasa* md.16 ve 48.

42 Bkz.: YİSHK md.15.

43 Çetin Arslan ve Bahattin Azizağaoğlu. *Yeni Türk Ceza...*,301.

44 Çetin Arslan ve Bahattin Azizağaoğlu. *Yeni Türk Ceza...*,151.

Diğer taraftan, parçalanmadan önce çeşitli insan kaçakçılığı şebekelerince en çok tercih edilen Yugoslavya güzergâhı, savaş nedeniyle kullanılmaz hale gelmiş, bunun üzerine örgüt üyeleri bu ülkenin etrafından dolaşarak yeni geçiş yolları oluşturmuşlardır.

Anılan çerçevede, insan kaçakçılığı faaliyetlerinde halen, Türkiye'den sonra, iki ayrı ana güzergâhtan yararlanıldığı görülmektedir. Söz konusu güzergâhlarla ilgili olarak şu tespitleri yapmak mümkündür:

- Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya-Çek veya Slovakya Cumhuriyetleri üzerinden Avusturya veya Almanya'ya geçiş,
- Bulgaristan veya Yunanistan-Makedonya-Arnavutluk-İtalya üzerinden Orta veya Batı Avrupa ülkelerine geçiş.
- Son yıllarda insan kaçakçılığı güzergâhlarından bir diğeri de; Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyılarından teknelerle Yunan adalarına, oradan İtalya'ya, bilahare Avrupa'ya ulaşan deniz yolu güzergâhıdır.⁴⁵

Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanan insan kaçakçılığında özellikle İtalya'nın ara geçiş ülkesi olarak kullanılması dikkati çekmektedir. Ayrıca, Türkiye ile anılan ülke arasındaki Ro-Ro⁴⁶ gemi bağlantılarının da yasa dışı geçişlerde faydalanılan değişik bir kaçış kanalı olarak zaman zaman kullanıldığı görülmektedir.

Ayrıca, Doğu illerimizde yaşayan Türk vatandaşlarının Türkiye'den Arnavutluk, Hırvatistan ve Bosna-Hersek Cumhuriyeti'ne hava yoluyla ulaşarak oradan diğer Avrupa ülkelerine geçiş yaptıkları da bilinmektedir.

Bununla birlikte, son olarak SECI tarafından yayımlanan ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 12 Güneydoğu Avrupa ülkesi ile işbirliği içerisinde hazırlanan raporda; suç örgütlerince daha farklı güzergâhların da kullanıl-

45 Konu ile ilgili Europol'ün tespitleri için bkz.: EUROPOL, *Illegal Immigration Bulletin*, No:1 Şubat 2005, File No: 108370; 4-10, No:2 Mayıs 2005, File No: 115334; 6-11, *Assessment on People Smuggling in the Eastern Mediterranean*, Temmuz 2005, 16-20, No: 4 Ekim 2005, File No: 139786, s.10, No:2 Mayıs 2006, File No: 173038; 5-9 ve 11-13.

46 Özel ambalajlı yüklerin her iki ucundaki açıklıklardan gemiye alındıktan sonra rampalar aracılığıyla baştan kıça uzanan bölmelere yerleştirildiği "Ro-Ro" (ya da makaralı ve tekerlekli gemi); standart ambalajlı yüklerin özel yükleme sistemleriyle güverteye çekildiği ve güvertedeki bölmelere yerleştirildiği konteyner gemisidir. Bu tür gemiler genellikle taşıt araçlarını ve gemiye tekerlekli yatak üstünde kaydırılan her çeşit ambalajlı yükü taşımak için kullanılmaktadır.

dığı belirtilmiştir. Raporda geçen başlıca geçiş yolları şunlardır:

- Arnavutluk, Bulgaristan, Makedonya veya Türkiye-Yunanistan,
- Ukrayna-Macaristan-Avusturya-İtalya,
- Ukrayna-Macaristan-Slovakya-Batı Avrupa,
- Moldova-Romanya-Macaristan-Slovenya-İtalya,
- Türkiye-Romanya-Sırbistan ve Karadağ-Batı Avrupa,
- Pakistan veya Lübnan-İran veya Suriye-Türkiye,
- Afrika-Yunanistan-Türkiye,
- Sırbistan ve Karadağ-Makedonya-Yunanistan,
- Bangladeş veya Hindistan-Türkiye-Kosova-Hırvatistan-Slovenya-İtalya,
- Türkiye-Bulgaristan veya Romanya-Sırbistan ve Karadağ-Hırvatistan-Slovenya-İtalya,
- Türkiye-Bulgaristan-Makedonya-Arnavutluk-İtalya,
- Türkiye-Bulgaristan-Makedonya-Kosova-Bosna-Hersek-Hırvatistan-Slovenya-İtalya.⁴⁷

6. İnsan Kaçakçılığı ile ilgili Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

İnsan kaçakçılığına muhatap olan tüm ülkeler için tehlike arz eden yasa dışı göç hareketleri, uluslararası örgütler nezdinde de önemli bir gündem maddesi oluşturmaktadır. Yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan “*Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*” (bkz. ek-1) ve bu sözleşmenin ek protokolü olan “*Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Havayoluyla İnsan kaçakçılığına Karşı Protokol*” (bkz. ek-3), 13.12.2000 tarihinde Türkiye tarafından da imzalanmış ve onaylanması, 4800 Sayılı Kanunla TBMM tarafından da uygun bulunmuştur.⁴⁸

Devletlerin, ulusal yasama, yürütme ve yargı organları arasında işbirliğinin geliştirilmesini amaçlayan “*Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*”, öncelikle ortak bir terminolojinin sağlanması için “*örgütlü suç grubu*” başta olmak üzere birçok kavramın tanımlanmasını yapmaktadır (md.2).⁴⁹ Bu Sözleşmeye göre “*örgütlü suç grubu*”, doğrudan

47 SECI-Regional Center For Combating Trans-Border Crime, *Report on Human Trafficking and Migrant Smuggling*, 01 July-31 Aralık 2005,15.

48 4800 SK., *Resmi Gazete*, 04.02.2003/25014.

49 *United Nations Multilateral Treaty Framework: An Invitation to Universal Participation Focus*, (New York: 2005), 69.

veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek amacıyla belli bir süreden beri var olan ve Sözleşmede belirtilen bir veya daha fazla ağır cezalı suç veya yasa dışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden, üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir grup anlamına gelir. Aynı düzenlemeye göre “ağır suç”, üst sınırı dört yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı veya daha ağır bir cezayı gerektiren bir suç oluşturduğu davranış; “yapılanmış grup” ise, belirli bir suç derhal işlemek için tesadüfî olarak oluşturulmamış ve üyelerin rollerinin şeklen belirlenmesi şart olmayan, üyeliğin devamlılığı veya gelişmiş bir yapısı olması gerekmeyen bir grubu ifade eder.⁵⁰

Sözleşme, kapsamını belirleyen 3. maddeye göre, “Örgütlü Bir Suç Grubuna Katılma (md.5)”, “Suç Gelirlerinin Aklanması (md.6)”, “Yolsuzluk (md.8)”, “Adaletin Engellenmesi (md.23)” ve 2. maddede tanımlanan şekliyle ağır bir suçun örgütlü ve sınıraşan nitelikte işlenmesi hallerinde uygulanabilir. Bu durumda sözleşme hükümlerinin çoğunlukla örgütlü şekilde işlenen insan kaçakçılığı ve bir sonraki bölümde ele alınacak olan insan ticareti suçlarında uygulanması mümkündür.⁵¹

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek, Kara, Deniz ve Hava Yoluyla İnsan kaçakçılığına Karşı Protokol’ün 3. maddesinde insan kaçakçılığı şu şekilde tanımlanmıştır:

“İnsan kaçakçılığı, doğrudan veya dolaylı olarak, mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgâh sahibi olmadığı bir taraf devlete yasa dışı girişinin temini anlamına gelir.”

Ulusal mevzuata baktığımızda ise, insan kaçakçılığı kavramının ilk kez, 03.08.2002 tarihinde 4771 Sayılı Kanunla Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) yapılan değişiklik sonucu eklenen 201/a maddesi ile birlikte hukuk öğretisinde önemli bir yer almaya başladığı söylenebilir.⁵² Bu madde “insan ka-

50 Çetin Arslan, Y. Furkan Şen ve diğ., *Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasa Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım/Combating Trafficking in Turkey: A Strategic Approach to Law Enforcement* (Ankara: Uluslararası Göç Örgütü/International Organization for Migration, 2006),16-17.

51 Sözleşme gereği taraf ülkelerin iç hukuklarında yapmaları gereken önemli düzenlemeler ve bu konudaki Türk uygulaması hakkında bkz.: Çetin Arslan, Y. Furkan Şen ve diğ., *Türkiye’de İnsan Ticareti...*, 17-19.

52 Bkz.: 4771 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, *Resmî Gazete*, 09.08.2002/24841.

kaçaklığı” suçunu şu şekilde tanımlamıştır:

“Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla, yabancı bir devlet tabiiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak durmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimse-lerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmesini veya ülkede kalmasını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmasını sağlamaya insan kaçaklığı denir.”

TCK’da yapılan bu değişiklik ile, Türkiye tarafından da imzalanan “*Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla İnsan kaçaklığına Karşı Protokol*”ün gereğinin yerine getirilmesi amaçlanmıştır.⁵³

Buna paralel olarak iç hukukta yapılan yeni düzenlemeler neticesinde, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 Sayılı TCK’da⁵⁴, “*insan kaçaklığı*” suçu, Kanunun “*Özel Hükümler*” başlıklı 2. kitabının 1. Kısımında “*Uluslararası Suçlar*” alt başlıklı 1.Bölümünden sonra “*İnsan kaçaklığı ve İnsan Ticareti*” alt başlığını taşıyan Birinci Bölümünde düzenlenerek 79. maddede tanımlanmıştır:

“(1) Doğrudan veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan;

a) Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkân sağlayan,
b) Türk vatandaşı veya yabancının yurtdışına çıkmasına imkân sağlayan kişi, 3 yıldan 8 yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek cezalar yarı oranında artırılır.

(3) Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.”

Söz konusu kanun, bir önceki kanunla belirtilen hapis ve para cezalarının daha da artırılmasını öngörmüştür. Ayrıca, özellikle uluslararası alanda işlenen insan kaçaklığı fiillerine karışan suç örgütlerinin tespit edilebilmesine yönelik bir takım yenilikler getirmiştir.

53 EGM APK Dairesi Başkanlığı, *Sınır Aşan Örgütlü Suçlar ve Türkiye*, (Ankara: EGM Basımevi, 2003),11.

54 Blz.: 5237 SK., Kabul tarihi: 26.09.2004, *Resmî Gazete*, 12.10.2004/25611.

TCK gibi *Ceza Muhakemesi Kanunu*⁵⁵ da (CMK) 2005 yılı içinde köklü bir değişimden geçmiştir. 04.12.2004 tarihinde kabul edilen 5271 sayılı yeni CMK, Yeni TCK ile birlikte 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İnsan kaçakçılığı suçu ile ilgili olarak, CMK md. 128’de yer alan “*Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkoyma*”, md. 133’te yer alan “*Şirket Yönetimi İçin Kayyum Tayini*”, md. 135’te yer alan “*İletişimin Tespiti, Dinlenmesi ve Kayda Alınması*” ve md. 140’ta yer alan “*Teknik Araçlarla İzleme*” gibi düzenlemeler, suçun soruşturulmasında başvurulabilecek usuller arasında sayılmıştır.⁵⁶

7. Türkiye’de İnsan Kaçakçılığı Sorunu ve Sosyal Etkileri

Avrupa ülkeleri, iltica ve göç konularıyla I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında muhatap olmaya başlamışken, Türkiye, 1492 yılında Osmanlı İmparatorluğu’na sığınan 300.000 Yahudi’nin kabulünden başlamak üzere, özellikle son iki yüzyılda binlerce göçmeni kabul ederek bu sürece dâhil olmuştur.⁵⁷ Tarihe bakıldığında, özellikle göç konusunda Türkiye’nin farklı tecrübeleri yaşadığına tanık olunur. Türkiye’ye, 1860-1925 yılları arasında 5 milyon civarında insanın göç ettiği tahmin edilmektedir.⁵⁸ Buna karşılık aynı dönemde 3 milyona yakın insan başka ülkelere göç etmiştir. Burada asıl önemli nokta, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında nüfusun 10 milyon civarında oluşudur. Cumhuriyet döneminde Yunanistan’la yapılan mübadelede 384.000 Türk Türkiye’ye göç etmiştir. 1920-30’larda 200.000 civa-

55 Bkz.: 5271 SK., Kabul tarihi: 04.12.2004, *Resmî Gazete*, 17.12.2004/25673.

56 Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: Veli Özer Özbek, *Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2005), s.408-628 ve Çetin Arslan, Y. Furkan Şen ve diğ., *Türkiye’de İnsan Ticareti...*, 43-46.

57 Naim Güleriyüz, “Türkiye’ye Yahudi Göçü”, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11 Aralık 2005, (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006),107-110.

58 Konu ile ilgili olarak, özellikle 1877-1879 yılları arasında Rumeli’den Türkiye’ye gerçekleşen Türk göçleri hakkında detaylı ve İngiliz, Fransız arşiv kaynakları ile yayımlanmış Rus kaynaklarından derlenmiş resmi belgeler hakkında bkz. Bilâl N. Şimşir, *Rumeli’den Türk Göçleri. Belgeler. Cilt I. Doksan üç Muhacereti. 1877-1878/Turkish Emigrations From the Balkans. Documents. Volume I: A Turkish Exodus, 1877-1878/Emigrations Turques des Balkans. Documents. Volume I: Un Exode Turc, 1877-1878/*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 34, Seri: III, Sayı: A9, Ayyıldız Matbaası, Ankara: 1968, *Rumeli’den Türk Göçleri. Belgeler. Cilt II. Bir Geçiş Yılı-1879/ Turkish Emigrations From the Balkans. Documents. Volume II. A Year of Transition-1879/Emigrations Turques des Balkans. Documents. Volume II. Une Année de Transition-1879/*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 35, Seri: III, Sayı: A10, Ayyıldız Matbaası, Ankara: 1970, *Rumeli’den Türk Göçleri. Belgeler. Cilt III. 1880-1885/ Turkish Emigrations From the Balkans. Documents. Volume III. 1880-1885/Emigrations Turques des Balkans. Documents. Volume III. 1880-1885/*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Seri: XVI, Sayı: 50, TTK Basımevi, Ankara: 1989. Ayrıca bkz. İbrahim Tatarlı, “Bulgaristan’daki Türk Göçmenleri”, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11 Aralık 2005, (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006), 84-85.

rında Türk ve Pomak Bulgaristan'dan, 117.000 Türk ve Tatar Romanya'dan, 115.000 Türk ve Bosnalı Müslüman Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Bu dönemde yaklaşık olarak 800.000 göçmenin Türkiye'ye geldiği tahmin edilmektedir. Yine Almanya'da Nazi zulmünden kaçan 800.000 kişi 1933-1945 yılları arasında Türkiye'ye sığınmıştır. 1979 İran İslam Devrimi sonrası Türkiye'ye iltica eden İranlıların sayıları 3 milyonun üzerine çıkmış, bunların büyük bir bölümü daha sonraki yıllarda Batı Avrupa, Kanada, ABD ve Avustralya'ya göçmüş, ancak bir bölümü Türkiye'de kalmayı seçmiştir. Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1950-1951'de 150.000, komünist Todor Jivkov döneminde başlatılan baskı yönetimi sürecinde 200.000, son olarak 1989-1990'da da yaklaşık olarak 350.000 göçmen Türkiye'ye yerleştirilmiştir.⁵⁹ 1988'de Halepçe katliamından sonra Irak'tan 51.000, 1991'de Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra 467.000 göçmen ile 1992'de 25.000 Bosnalı ve 1999 yılında 10.000 kadar Kosovalının Türkiye'ye geldiği tahmin edilmektedir.⁶⁰ ABD'nin 2002'de Afganistan'a yaptığı müdahale ve II. Körfez Savaşı sonrasında da çok sayıda göçmenin Türkiye'ye geldiği resmi makamlarca ifade edilmektedir.

59 Bulgaristan'da yaşayan Türkler, Bulgaristan'daki azınlık sorunu, Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen Türk göçleri konuları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bilâl N. Şimşir, *Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Bilgi Yayınevi, Bilgi Dizisi: 38, Ankara: 1986, *Glimpses on the Turkish Minority in Bulgaria/Bulgaristan Türk Azınlığına Kısa Bir Bakış*, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara: 1986, *The Turks of Bulgaria (1878-1985)/Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Printed in Great Britain at the University Press, Oxford Published by K. Rustem & Brother, London: 1988, *The Turks of Bulgaria in International Fora. Documents. Volume I (1985)/Bulgaristan Türkleri Uluslararası Forumlarda. Belgeler. Cilt I (1985)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Seri: VII, No: 100, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1990, *The Turks of Bulgaria in International Fora. Documents. Volume II (1986)/Bulgaristan Türkleri Uluslararası Forumlarda. Belgeler. Cilt II (1986)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Seri: VII, No: 100, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1990, "Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar ve Belgeler-I: 1950 Yılı Türk-Bulgar Nota Düellosu", *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı: 272, Yıl: XXIV, Ankara: Aralık 1985, "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu", *Bulgaristan'da Türk Varlığı. Bildiriler. 7 Haziran 1985*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, Sayı: 87, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1985, "Bulgaristan Türklerinin Anavatan'a Göçleriyle İlgili Sınırlı Göç Anlaşmasının İmzalanması", *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı: 66, Yıl: VI, Ankara: Nisan 1968. [Buradaki bibliyografik liste şu kitaptan alındı: Y. Furkan ŞEN, *71. Yaşında Bilâl N. Şimşir Bibliyografyası -Açıklamalı 71 Kitap ve 200 Makale-* (Ankara: Yargı Yayınevi, 2004)]

60 Son yedi yılda, sırasıyla Irak, İran, Afganistan, Moldova, Romanya, Ukrayna, Pakistan'dan gelenlerin sayısı 350.000 olarak tahmin edilmekte olup, resmi kayıtlarına göre son on yılda yakalanan kaçak göçmen sayısı 580.000 civarındadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Araştırmaları*, İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi, (Ankara: 2003), 41, *Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı*, Emniyet Genel Müdürlüğü, (Ankara: 2006); Ahmet İçduygu, *Türkiye'de Kaçak Göç*, (İstanbul: İTO Yayınları, 2004), 27-28; Sedat Laçiner ve diğ., *European Union With Turkey/The Possible Impact of Turkey's Membership on the European Union*, (Ankara: ISRO Publication, 2005), 102 ve "Bavullarda Taşınan Hayaller", *Aksiyon*, 13 Şubat 2006, 32.

Yurtdışına göç eden Türk vatandaşlarının durumuna kısaca değinmek gerekirse, 1960'lı yıllarda başlayan yurtdışına göç hareketiyle 4 milyona yakın Türk vatandaşı Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Günümüzde, Türkiye dışında yaşayan toplam Türk vatandaşı sayısı 3.659.967'dir. Bu rakamın 3.100.117'si Batı Avrupa ülkelerinde, geri kalan 106.535'i Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde, 61.500'ü Avustralya'da, 26.000'i Rusya Federasyonu'nda, 31.680'i Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri'nde ve 30.326'sı İsrail'de yaşamaktadır. Almanya, Hollanda, Fransa ve Danimarka gibi ülkeler başta olmak üzere 1.271.979 Türk nüfusu, yabancı ülke vatandaşlığına geçmiştir.⁶¹ Özellikle, 1980'li yıllarda kendini önemli bir şekilde hissettiren yasadışı göç hareketleri, Türkiye'yi de önemli bir ölçüde etkilemiştir ve etkilemeye devam etmektedir. Türkiye'nin, jeopolitik açıdan çok önemli bir konumda oluşu, bu bakımdan yararları olduğu kadar sakıncaları da bulunan bir olgudur. Yasa dışı göç hareketlerinin bir boyutu, Türkiye üzerinden geçerek diğer ülkelere –özellikle Avrupa ülkeleri- geçen göçmenleri kapsarken, diğer boyutu ise; Türkiye'ye gelen kaçak göçmenleri içermektedir.⁶²

“Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun”un⁶³ ve bu kanunun 4. maddesi uyarınca çıkartılan “Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik”in⁶⁴ ilgili hükümlerine göre, doğu ve güneydoğu sınırlarını koruma ve güvenliğini sağlama görev ve yetkisi; *Kara Kuvvetleri Komutanlığı* (%83) ve *Jandarma Genel Komutanlığı*'na (%17) verilmiştir. Kara sınırlarında (hudut kapıları arası) İran sınırının 127 km'lik bölümü ile 384 km'lik Irak sınırının tamamında sınır gözetim görevleri *Jandarma Genel Komutanlığı*na yerine getirilmektedir.⁶⁵

Türkiye, doğu ve güneydoğusunda uzun, dağlık ve sarp kara sınırları olan bir ülkedir. Ayrıca, güney, kuzey ve batısında deniz sınırlarını oluşturan uzun sahillere sahiptir. Ortadoğu, Asya ve Avrupa arasında bir kavşak du-

61 Doğumla yabancı ülke vatandaşlığına alınanlar bu sayıların dışında tutulmuştur. Konu hakkında daha detaylı bilgi ve Türkiye'den bazı Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen göçlerin ülkedeki yabancı nüfus içindeki payları ile ilgili bkz. Servet Karabağ, Salih Şahin, “Avrupalı Türklerin Jeopolitiği”, *Türk Yurdu -Dış Göçün 45. Yılında Avrupa Türkleri Özel Sayısı*, cilt: 26, sayı: 224, (Nisan 2006), 18-21. (İstatistik veriler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan alınmıştır.)

62 Y. Faruk Şen, *Yeni Dönemde ...*, s.90.

63 Bkz.: 3497 SK., *Resmî Gazete*, 22.11.1988/19997.

64 Bkz.: *Resmî Gazete*, 21.03.1991/20821.

65 *Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulamasına Yönelik Ulusal Eylem Planı*, Emniyet Genel Müdürlüğü, (Ankara: 2006), 26.

rumundadır. Türkiye'nin toplam 2949 km. kara sınırı vardır. Bu kara sınırının ise %65'lik kısmı dağlık bölgelerde bulunmaktadır. Kara sınırlarının komşu ülkelere göre dağılımı şöyledir:

Tablo 3: Türkiye'nin Kara Sınırlarının Komşu Ülkelere Göre Dağılımı⁶⁶

Ülke	Sınır Uzunluğu (km)
Gürcistan	276
Ermenistan	328
Nahçıvan (Azerbaycan)	18
İran	560
Irak	384
Suriye	911
Yunanistan	203
Bulgaristan	269
Toplam	2949

144

Tablo 4: Türkiye'nin Deniz Sınırlarının Dağılımı⁶⁷

Deniz	Sınır Uzunluğu (km)
Ege ve Akdeniz	4763
Karadeniz	1778
Marmara	1275
Toplam	7816

Türkiye'nin toplam 7816 km. deniz sınırı bulunmaktadır. Deniz sınırlarında (hudut kapıları arası) gözetim görevi, *Sahil Güvenlik Komutanlığı* tarafından yürütülmektedir. Bütün sahillerin, iç suları olan Marmara Denizi, İs-

⁶⁶ *Türkiye'nin Entegre Sınır ...*, 15. (AB uyum çalışmaları kapsamında İngiltere-Fransa konsorsiyumu ile 19 Temmuz 2004 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan "Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Destek Sağlamak Amacıyla Eylem Planı Gerçekleştirilmesi" projesi (TR02-JH-02) 19 Temmuz 2005'te sona ermiştir. Proje sonrası hazırlanan "Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Ulusal Eylem Planı" 27.03.2006 tarihinde Başbakan tarafından imzalanmıştır.)

⁶⁷ Bkz.: <http://www.dsi.gov.tr/topraksu.htm>. (Erişim: 15.07.2006)

tanbul ve Çanakkale Boğazlarının, liman ve körfezlerin, karasularının Sahil Güvenlik Komutanlığınca korunmasında ve güvenliğinin sağlanmasında hukuki dayanak, “*Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu*”dur.⁶⁸

Havalimanları güvenliği ise, “*Türk Sivil Havacılık Kanunu*”⁶⁹ ve buna ilişkin olarak yayımlanan yönetmelikler, *İl İdaresi Kanunu*’nun⁷⁰ ek-1 maddesine istinaden çıkartılan, “*Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Güvenliğin Sağlanması, Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelik*”⁷¹ hükümleri gereğince, uluslararası standartlar (ICAO, ECAC) ve kurallar çerçevesinde yerine getirilmektedir.

Türkiye’de toplam 113 hudut kapısı mevcuttur. Bunların 47’si Deniz, 39’u Hava, 20’si Kara ve 7’si Demiryolu Hudut Kapisıdır. 94 hudut kapısı sürekli, 17 hudut kapısı geçici olarak kullanılmaktadır.⁷² Hudut kapılarının güvenliği ve giriş-çıkış kontrolü *İçişleri Bakanlığı-Emniyet Genel Müdürlüğü* ve *Başbakanlık-Gümrük Müsteşarlığı*’nca sağlanmaktadır. Kara sınırlarından sorumlu Kara Kuvvetleri Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile tüm sahiller ve karasularından sorumlu Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın hudut kapılarında herhangi bir görev ve sorumluluğu bulunmamaktadır.

Türkiye, söz konusu göç hareketlerinin bütünü içinde, Avrupa, Asya, Orta Doğu ve hatta bazı açıdan Afrika Ülkeleri arasında doğal bir köprü konumundadır. Türkiye’nin, bölgedeki ülkelere kıyasla refah düzeyinin daha yüksek bir durumda olması; Orta Asya ve Orta Doğu’dan, gelişmiş, zengin, demokratik ve insan haklarına saygılı ülkelere yönelik gerçekleştirilen insan kaçakçılığında güzergâh olarak en elverişli ülkelere birisi konumunda yer alması, onu her yönüyle doğu batı arasında köprü bir ülke ve bunun bir sonucu olarak; “*kaynak*”, “*transit*” ve “*hedef*” ülke özelliklerinin hepsinin görüldüğü bir konuma getirmiştir.⁷³ Türkiye, Balkanlar, Doğu Avrupa

68 Bkz.: 2692 SK., *Resmi Gazete*, 13.07.1982/17753.

69 Bkz.: 2920 SK., *Resmi Gazete*, 19.10.1983/18196.

70 Bkz.: 5442 SK., *Resmi Gazete*, 18.06.1949/7236.

71 Bkz.: *Resmi Gazete*, 14.08.1997/23080.

72 Hudut Kapılarının sayısı, Bakanlar Kurulu kararı ile zaman zaman değişiklik gösterebilmektedir. 5682 Sayılı *Pasaport Kanunu*, md.1: “*Türk vatandaşları ve yabancılar İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca tayin olunan yolcu giriş-çıkış kapılarından Türkiye’ye girip çıkabilirler.*” Bkz. *Resmi Gazete*, 24.07.1950/7564.

73 Bu kavramları kısaca tanımlamak konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır: Kaynak Ülke; gerek insan kaçakçılığı gerekse insan ticaretine konu olan kişilerin uyruklığında bulundukları ülkeyi, Hedef Ülke; gerek

ve Ortadoğu ülkelerinden gerçekleştirilen göçler yanında; son dönemlerde Pakistan, Bangladeş, Hindistan, Fas, Cezayir, Somali, Nijerya gibi ülkelerden de yoğun olarak yasa dışı göç (mü, yoksa transit mi?) alan bir duruma gelmiştir. Yasa dışı göçlerin en çok artış gösterdiği yıllar; 1996 ve 1999 yılları olmuştur. 2000'li yıllarda da artış devam etmiştir.⁷⁴ Ancak, özellikle 2003 yılında yapılan kanuni değişiklik ve kolluk birimlerinin suçla etkin mücadelesi sonucu, suçta bir azalma gözlenmiştir.

Tablo 5: 1995–2005 Yılları Arasında Türkiye’de Yakalanan Yasa Dışı Göçmenlerin Yıllara Göre Dağılımı⁷⁵

Yıllar	Yakalanan Yasa Dışı Göçmen Sayısı
1995	11362
1996	18804
1997	28439
1998	29426
1999	47529
2000	94514
2001	92365
2002	82825
2003	56219
2004	61228
2005	57428
2006	51983
Toplam	632122

Yukarıda görüldüğü gibi, 2000 yılı sonuna gelindiğinde yakalanan yasa dışı göçmen sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık %100 oranında artmıştır. Bunka-ki en büyük etken, çevre ülkelerde meydana gelen sosyal ve siyasal düzende

insan kaçakçılığı gerekse insan ticaretine konu olan kişilerin ulaşmak istedikleri veya götürülmek istenen ülkeyi, Transit Ülke; kaynak ülkeden hedef ülkeye gerçekleşen seyahatte üzerinden geçilen veya elverişli şartlar oluşana kadar yasa dışı veya yasal ikamet edilen ülkeyi ifade eder. Bkz.: *Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Araştırması*, İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi (Aralık: 2003),4.

74 Ahmet İçduygu, *Türkiye’de Kaçak Göç*, (İstanbul: İTO Yayınları, 2004), 18.

75 İstatistiki veriler, EGM Yabancılar, Hudut ve İltica Dairesi Başkanlığı’ndan alınmıştır. Ayrıca, yakalanan yasa dışı göçmenlerin uyrukları ve farklı diğer istatistik bilgileri hakkında detaylı bilgi için bkz.: Furkan Şen, *Dünya ve Türkiye ...*, 50-61.

yaşanan istikrarsızlıktır. 2002 yılı itibariyle yakalanan yasa dışı göçmen sayısı düşüş eğilimine geçmiştir. Bu düşüş eğilimini birkaç nedene bağlamak elbette mümkündür. Ceza kanununda yapılan değişiklikler, kolluk güçlerinin suçla mücadelede izlediği kararlı politika bunlar arasında sayılabilir.

Uluslararası anlaşmalar, iltica hukuku ve temel insan hakları hukuku saklı kalmak kaydıyla, bir devlet, ülkesinde bulunan ve durumları yasal olmayan yabancıları ülkesinden çıkarma hakkına sahiptir. Ne var ki, uygulamada, kaçak göçmenlerin geri gönderilmesinde ciddi zorluklarla karşılaşılacaktır. YİSHK'nın 22. maddesinde “... sınır dışı edilenlerin yol masrafları kendilerine aittir. Bu masrafları ödemekten aciz olanların sevkleri Devletçe sağlanır” denmektedir. Sınır dışı edilmek üzere yakalanan ve Türkiye’de temsilciliği bulunmakla birlikte masrafları karşılanamadığı için sınır dışı edilemeyen kaçak göçmenler kendi imkânları da bulunmadığı için sınır dışı edilememekte, devlet tarafından aylarca iâşe ve ibateleri karşılanmakta, ulusal ve uluslararası insan hakları kuruluşları tarafından yapılan incelemelerde sağlıksız koşullarda, uzun süre gözaltında tutuldukları için Türkiye aleyhine eleştiri konusu yapılmaktadır. Böylesi bir yükün, devlete vereceği maddi ve manevi zararsa çok daha fazladır.⁷⁶

Yasa dışı yollardan başka ülkelere geçen kişilerin, vatandaşı oldukları ülkelere veya geldikleri ülkelere iadelerini düzenleyen *geri kabul anlaşmaları* bu amaçla kullanılan yasal araçların başında gelmektedir. Bu andlaşmalar, yasa dışı göçmenlerin sınır dışı edilmelerinde yaşanan sorunların ortadan kaldırılması ve caydırıcılık gücünün bulunması bakımından ülkeler arasında önemli bir işbirliği aracı olarak kabul edilmektedir.

Türk mevzuatı, Türk vatandaşları açısından geri kabul anlaşmaları yapmaya gerekli kılmayacak ölçüde esnek bulunmaktadır. Anayasa’nın 23. maddesi son fıkrasında; “*Vatandaş sınır dışı edilemez, yurda girmekten men edile-*

⁷⁶ Bu nedenle, yakalanan kaçak göçmelerin sınır dışı edilmelerinde yaşanan problemler, ne yazık ki acil çözüm gerektiren konular arasındadır. Bu konuya ilişkin çözüm önerilerimiz, çalışmanın son bölümünde ayrıntılarıyla tartışılmıştır. Konuyla ilgili olarak medyada yer alan haberlerin bazıları şöyledir: “Kaçak Başı 117 Milyon”, *Posta*, 27.10.2002, 16, “Kaçakların Faturası Ağır”, *Ortadoğu*, 08.11.2002, 3 aynı haber *Yeni Şafak*, 08.11.2002, s.3, “Türkiye Kaçaklar İçin 2 Yılda 7 Trilyon Harcadı”, *Zaman*, 22.12.2002, 6, “Kaçaklar Pahalıya Mal Oluyor”, *Dünden Bugüne Tercüman*, 24.01.2005, 15, “Kaçakların Türkiye’ye Maliyeti Ağır”, *Ortadoğu*, 24.01.2005, s.8., “Kaçakların Türkiye’ye Maliyeti 4.3 Trilyon”, *Dünya*, 24.01.2005, 4, “Geçen Yıl 12 Bin Kaçak Sınır Dışı Edildi”, *Birgün*, 02.02.2006, 13 aynı haber *Yeni Asya*, 02.02.2006, 4, “Masraflı Oluyorlar: Kaçakların Yemeği Polis Bütçesinden”, *Star*, 28.04.2006, 5.

mez" hükmü yer almaktadır. Bu düzenlemeyle Türk vatandaşlarının ülkeye kabul edilmeleri Anayasal bir zorunluluk olarak öngörülmüştür. 5682 sayılı *Pasaport Kanunu'nun* 3. maddesi de pasaport veya belgesiz hudut kapılarına gelen Türk vatandaşlarının ülkeye giriş koşullarını düzenlemiştir.

Türkiye'de yasal ikamet izni bulunan yabancılar, ikamet izinleri içinde Türkiye dışına çıktıklarında, gittikleri ülkede yasa dışı konumda olmaları nedeniyle geri gönderilmeleri halinde ülkeye girebilmelerine ilişkin bir sınırlama bulunmamaktadır.

Ancak asıl sorun, vatandaş olmayanların geri kabulü noktasında yaşanmaktadır. Öncelikle, vatandaşları Türkiye'yi hedef ya da transit ülke olarak seçmiş ülkelerle geri kabul anlaşmaları yapılması gerekli ve yararlı bir konu olarak değerlendirilmektedir.

AB üyelik sürecinde, orta vadede Türkiye'ye yasa dışı göçmen gönderen, doğu sınırındaki komşu ülkelerle, daha sonra bunların ötesindeki ülkelerle ve Batı sınırındaki ülkelerle geri kabul anlaşmaları akdedilmesi hedeflenmektedir. Böylece, Türkiye üzerinden yasa dışı yollarla Avrupa ülkelerine gitmiş olan yasa dışı göçmenlerin kabul edilmesi durumunda, ülkelere ya da Türkiye'ye geldikleri ülkelere iadesinin gerçekleşmesi sağlanabilecektir.

Bu çerçevede; 2001 yılında İran, Bulgaristan, Pakistan, Bangladeş, Afganistan, Irak, Hindistan, Suriye, Çin Halk Cumhuriyeti ve Sri Lanka'ya, 2002 yılında Ürdün, Rusya, Tunus, Özbekistan, Moğolistan, Macaristan, Mısır, İsrail, Gürcistan, Etiyopya, Belarus, Sudan, Cezayir, Libya, Fas, Lübnan, Nijerya ve Kazakistan'a da geri kabul anlaşmaları teklif edilmiştir.

İkili müzakereler neticesinde;

- 10 Eylül 2001 tarihinde Suriye ile,⁷⁷
- 08 Kasım 2001 tarihinde Yunanistan ile,⁷⁸
- 06 Mayıs 2003 tarihinde Kırgızistan ile,⁷⁹
- 19 Ocak 2004 Romanya ile,⁸⁰
- 07.06.2005 tarihinde ise, Ukrayna ile "Geri Kabul Anlaşması" imzalanmıştır.

⁷⁷ Bkz.: 4901 SK., *Resmi Gazete*, 24.06.2003/25148.

⁷⁸ Bkz.: 3914 SK., *Resmi Gazete*, 24.04.2002/25148.

⁷⁹ Bkz.: 5097 SK., *Resmi Gazete*, 17.02.2004/25376.

⁸⁰ Bkz.: 5249 SK., *Resmi Gazete*, 27.10.2004/25626.

Bulgaristan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna ile de Geri Kabul Anlaşması müzakereleri yapılmaktadır. Ayrıca, Türkiye ile Azerbaycan, Bangladeş, Belarus, Çin Halk Cumhuriyeti, Fas, Gürcistan, Hindistan, İran, İsrail, Kazakistan, Libya, Lübnan, Mısır, Moğolistan, Nijerya, Özbekistan, Pakistan, Sri Lanka, Sudan ve Tunus arasında Geri Kabul Anlaşması imzalanmasını teminen, diplomatik kanallarla temaslar devam etmektedir.

Geri Kabul Anlaşmalarının yanı sıra, Türkiye, Anayasa ve Pasaport Kanunu'na göre vatandaşlarını koşul gözetmeksizin geri almaktadır. Türkiye ayrıca, ülkede yasal ikamet müsaadesi bulunan yabancıları da geri almaktadır. Keza havayoluyla Türkiye'den ayrılan üçüncü ülke vatandaşları da aynı veya bir sonraki uçakla geri gönderilmeleri halinde Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü⁸¹ (ICAO) kuralları uyarınca geri alınmaktadır.

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından Türkiye'ye önerilen taslak Geri Kabul Anlaşması üzerinde müzakereler başlamıştır. İlk tur müzakere toplantısı 25 Mayıs 2005 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilmiştir. İkinci tur görüşmeler ise, 28 Mart 2006 tarihinde yine Brüksel'de gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin önceliği, vatandaşları Türkiye'yi hedef ya da transit ülke olarak seçmiş ülkelerle geri kabul anlaşmaları imzalanmasıdır.

Bu itibarla, Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın sonuçlanmasına yönelik görüşmelerin tam üyelik müzakerelerindeki gelişmelere paralel yürütülmesi, anlaşmanın Türkiye'ye getireceği idari ve mali külfet göz önünde bulundurularak, külfet paylaşımı konusuna açıklık kazandırılması ve üyelik sürecinde ilerleme kaydedilmeden imzalanmamasının Türkiye menfaatlerine uygun olacağı değerlendirilmektedir.

8. Yasa Dışı Göç Hareketlerinin Meydana Getirdiği Temel Sorunlar

Gelişmiş ülkelerin mevcut toplumsal düzenlerini korumaları ve iç güvenliklerini sağlamaları, insan kaçakçılığı ile mücadele etmedeki başarılarıyla paralel bir görünüm arz etse de uluslararası alanda oluşan köklü değişimler

81 ICAO, 1967'de kurulmuş bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur. ICAO'nun başlıca görevleri şunlardır: i) Uluslararası sivil havacılığın güvenli ve düzenli bir şekilde büyümesini sağlamak, ii) Barışçıl amaçlara yönelik uçak tasarımı ve işletmesini teşvik etmek, iii) Sivil havacılık için havayolları, havaalanları ve hava seyir tesislerinin gelişimini desteklemek, iv) Uluslararası kamuoyunun güvenli, düzenli, verimli ve ekonomik hava taşımacılığı ihtiyaçlarını karşılamak. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.icao.int>.

yasal olmayan göçü arttırmakta; ulusal ve uluslararası ekonomik ve siyasal belirsizlikler, ülkeler arası çıkar çatışmaları, iç savaşlar, doğal afetler, yoksulluk, salgın hastalıklar, yaygın insan hakları ihlalleri gibi sorunlar, insan kaçakçılığının bir sorun olarak devam edeceği izlenimini uyandırmaktadır.

Göç, başlangıçta, bugünün gelişmiş ülkelerinin; ucuz işgücü, nüfus azalışı ve yaşlanmasının etkisinin azaltılması, refah toplumunda kendi ülke insanların yapmadıkları/yapmak istemedikleri işlerin yapılması, kabaca köleleştirme amacı güdülerek desteklenmiştir. Ancak, ülkede bulunan kaçak göçmenlerin, çeşitli sebeplerle ülkelere yük olduğu/olacağı anlaşıldığından sorunun çözümü ve kaçak göçü kontrol etmenin yolları aranmaya başlanmıştır. Kaçak göçü önleme konusunda, uluslararası alanda ve AB bünyesinde etkin çalışmalar yürütülmektedir. Bunun nedeni ise, günümüzde birçok Avrupa ülkesinin, insan kaçakçılığının sebep olduğu ekonomik, sosyal, siyasi ve güvenlik sorunlarıyla doğrudan muhatap olmasıdır.⁸²

Genel olarak göç, uyum sorununa yol açmakla birlikte, kaçak göç olgusunda bu uyumsuzluk ve sorunlar daha da büyümektedir. Kaçak göçmenlerin yaşadığı en ağır sorun, içine girdikleri ulusal toplumla bütünleşememektir. Yaşanan bu uyumsuzluk sorunu ile birlikte kaçak göçmenler, toplumun huzurunu ve güvenliğini bozan kişiler olarak toplumda marjinalleştirilmektedir.

Kaçak göçmen, vatandaşlık bağı olmadığı veya hukuki bir dayanakla ülkede bulunmadığından dolayı, ülkedeki mevcut yasal düzenlemelerden yararlanamamaktadır. En yalın ifadeyle, kaçak göçmen yasal bir şekilde oturma, çalışma veya konaklama iznine sahip değildir. Bu nedenle, bulunduğu ülkede öncelikle, ülkenin kendi vatandaşlarından, daha sonra da ülkede bulunan diğer yasal göçmenlerden daha farklı ve dikkatli hareket etmek zorundadır. Kaçak göçmenlerin en büyük korkusu olan "yakalanmama" psikolojisi içinde hareket etme güdüsü, onları toplumdan uzak tutar. Örneğin, alışveriş yapmak, toplu taşıma araçlarından yararlanmak, sinemaya gitmek, hatta sokakta yürümek bile kaçak göçmenler için tehlikeli bir durum olabilmektedir. Daha iyi bir yaşam ve iş bulabilme amacıyla göç eden bu kişiler, hukuki sorunlarını çözemedikleri için, iyi bir işe de sahip olamamaktadır. Daha çok, "hiç kimsenin" yapmak istemeyeceği işlerde çalışmak zorunda kalan

82 Claudia Faria, "Preventing Illegal Immigration: Reflections on Implications for an Enlarged European Union", *Eipascopes* 2003/1, <http://www.eipa.nl>, (Erişim: 24.11.2005).

kaçak göçmenler, yasal olarak o ülkede bulunmadıklarından, iletişim kurabildikleri kişiler de sınırlı olmaktadır. Ayrıca toplumda mevcut bilgilenme süreçlerinden (öğretim – eğitim mi?) çok fazla yararlanamazlar. Bu durum-
sa, onların, suç örgütlerinin isteklerini yerine getirmeye mecbur bırakan itici bir etken olarak belirlemektedir.

Kaçak göçmenin, fizik olarak var olan, ancak bu fiziki varlığından çok sınırlı sayıda kişinin haberdar olduğu bir insan olarak yaşamına devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Kendi içerisinde somut olan bu kişi, toplumda ve hukukta tanınmamaktadır. Bu tanınmama durumu, ekonomik ve diğer faktörlerle birleştiğinde, kişinin iç dünyasında yabancılaşmaya yol açarken, toplumda “ötekileştirilme”sine neden olmaktadır. Bu durumda kaçak göçmenlerin, göç ettikleri toplumla bütünleşmeleri zorlaşmakta ve toplumla barış içerisinde yaşamaları baştan engellenmektedir. Araştırmalarda göstermektedir ki, ana toplumla bütünleşemeyen kesimlerin suça itilme oranı diğerlerine göre daha yüksektir.⁸³

Kaçak göçlerin, toplumdaki huzur ve düzenin bozulması üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kaçak göçlerle birlikte toplumdaki suç oranları da artış eğilimi göstermiştir. Kaçak göçle gelen bireylerin, daha çok toplumda fuhuş, organize suç örgütü, terör, kaçakçılık gibi gayri resmi sektörlerde çalışması, iç güvenliği tehdit eden bir unsurdur.⁸⁴ Aslında, bugün gelişmiş ülkelerin insan kaçakçılığı ile mücadele etmeye karar vermesinde, yukarıda belirttiğimiz bu faktörün etkili olduğu çok rahat ifade edilebilir. Bununla birlikte, ülkeye kaçak yollarla gelen bir göçmenin, o ülkeye olan ekonomik zararı da mücadele politikalarını şekillendiren diğer bir faktördür.⁸⁵

Bugün birçok ülke bu sorunların giderilmesi için ekonomilerinin önemli bir kısmını kaçak göçleri engellemeye ve bu göçlerin ortaya çıkardığı sorunları çözmeye yönelik çabalara ayırmaktadır. İç güvenliğin sağlanmasına yönelik mücadele kapsamında, genellikle toplumda işlenen suçlarda, ilk etapta göçmenlere ve özellikle kaçak göçmenlere yönelik olumsuz tavır takınılması, bu kesimlerin suçu işlemeye yönelik “psikolojik bir tavır” oluşturmalarına neden olmaktadır. Toplum içerisinde bu bireylerin, “kaçak işçi, istenme-

83 Bu konuda daha fazla bilgi için bkz.: *Dünya da ve Türkiye’de Yasadışı Göç*, EGM Yabancılar Hudut ve İltica Dairesi Başkanlığı, (Ankara: EGM Basımevi, 2001).

84 Y. Furkan Şen, *Yeni Dönemde ...*,157.

85 Y. Furkan Şen, *Dünya ve Türkiye ...*,143.

yen kişiler, istenmeyen yabancılar veya toplumun huzurunu bozan kişiler” gibi söylemlerle anılır olması da suça karşı eğilimi artırabilecek tehlikeli bir süreçtir. Bu tavır, kaçak göçmenlerin toplumla bütünleşmede kimlik oluşturmalarını engellemekte, bu ise, yeni sorunların başlama noktasını oluşturmaktadır. Gelişmiş toplumlarda artan radikal eğilimleri, terör olaylarını vs. bu açıdan da değerlendirmek, güvenlik sorunlarının çözümünü biraz daha kolaylaştıracaktır.

Sonuç

İnsan kaçakçılığı suçu, ekonomik, sosyal ve siyasal nedenler ve uluslararası boyutu itibarıyla kendi içerisindeki çelişkileri ortaya çıkarmaktadır. Bu çelişkiler, bir arz-talep dengesi meydana getirmekte ve bu denge yasal olmayan yollarla karşılanmaktadır. İşte bu taleplerin karşılanmasından doğan boşluğu ise suç örgütleri doldurmaya çalışmaktadır. Suç örgütleri, temelde kâr (suçtan elde edilen menfaat) mantalitesi üzerine kurulmuş örgütlenmelerdir. Yasal olmayan talebin yoğun olduğu bu gibi faaliyetlerde, talebi karşılama işi genelde suç örgütleri tarafından üstlenilir. Suç örgütlerinin, yozlaşan kamu görevlileri ile girdikleri ilişki sonrası doğacak sonuçlar, ne yazık ki toplumun tamamını olumsuz etkiler.

152

İnsan kaçakçılığının önlenmesi, ancak ulusal ve uluslararası birtakım tedbirlerin birlikte alınmasıyla mümkündür. Bu noktada, yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir:

- Sınırlardan yasadışı geçişlerin önlenmesine yönelik olarak, geçiş güzergâhlarının kapatılması amacıyla gerekli olan tüm tedbirlerin alınması,
- Giriş çıkışlarda, kontrol noktaları oluşturulması, arazi araması ve yol uygulamaları ile sistemli bir şekilde belge ve kimlik kontrollerine ağırlık verilmesi,
- Giriş sonrası, Batıya doğru ilerleyen kaçak göçmenlerin sınır dışı edilmelerinin daha az maliyetle sağlanabilmesi amacıyla sınıra yakın bölgelerde, güzergâh üzerindeki bilinen konaklama ve barınma merkezleri ile toplanma bölgelerinde sürekli kontroller yapılarak ülkeye yasadışı girmiş kişilerin tespitinin sağlanması,
- Yakalanan kaçak göçmenler için, kalacak yer, yiyecek, sağlık ve diğer sosyal hizmetleri sağlayacak kabul merkezlerinin kurulması,
- Kaçak göçmenlerin yasadışı yollarla giriş yaparak sevk edilmelerine yardım, yataklık, kılavuzluk, simsarlık ve organizatörlük yapanların etkisiz

hale getirilmesini sağlayıcı tedbirlerin geliştirilmesi,

- Yabancı uyruklu şahısların çalıştığı veya çalıştırılabileceği işyerlerinin kontrol edilmesi, kaçak işçi çalıştırılmasını caydırabilmek amacıyla cezai yaptırımların artırılması,

- Kıyılarda bulunan koy ve diğer bölgelerin sık sık kontrol edilerek, bu bölgelerden küçük tekne veya botlarla açık denize gitmek üzere bekleyen kaçak göçmenlerin tespitinin sağlanması,

- Türkiye karasularına giren yerli ve yabancı deniz taşıtlarına ihbar halinde gerekli kontrollerin süratle ve en iyi şekilde yapılabilmesi için Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın personel, taşıt ve teknik imkânlarının artırılması,

- Yakalanan kaçak göçmenlerin veya organizatörlerin terör örgütleri ile bağlantılı olabilecekleri de göz önüne alınarak soruşturmalarda hassasiyet gösterilmesi,

- İnsan kaçakçılığı ile mücadele eden birimlerin, insan kaçakçılığı ile ilgili her türlü bilgi ve belgeleri karşılıklı olarak her aşamada ve her kademedede paylaşması ve işbirliğinin en üst seviyeye çıkarılması,

- Kaçak yollardan sınır geçişi yapan yabancı uyruklu şahısların hızlı, etkin ve güvenli bir şekilde geri gönderilmesini sağlayıcı gerekli düzenlemelerin yapılması, bu kapsamda geri kabul anlaşmalarının, öncelikle doğudaki kaynak ülkelerden başlayarak bir an önce yürürlüğe konulmasının sağlanması,

- Ekonomik yönden geri kalmış ve insan kaçakçılığına konu olan kaynak ülke vatandaşlarına uygulanan vize rejimlerinin gözden geçirilerek, vize uygulamalarının sıkılaştırılması,

- Yakalanan kaçak göçmenlerin ve geçici sığınmacıların barınma ve iaelelerinin sağlanacağı toplama merkezlerinin açılması, bu maksatla BM ve ilgili uluslararası kuruluşlar ve STK'larla yapılacak işbirliği ile gerekli olan mali desteğin sağlanması,

- Hudut kapılarının ve sınırların güvenliğinin sağlanması amacıyla Avrupa Birliğine uyum sürecinde ihtiyaç duyulan teknik yardım ve mali imkânlar konusunda Avrupa Birliği'nden gerekli desteğin alınması,

- Pasaport, nüfus cüzdanı gibi belgeler gözden geçirilip, gelişen teknolojik imkânlar da kullanılarak bu gibi seyahat belgelerinde sahteciliğin önlenmesine çalışılması.⁸⁶

Yasa dışı göç hareketleri ile mücadelede önleyici yaklaşımlar ve uygulamalar elbette çok önemlidir. Bununla birlikte daha önce ifade edildiği üzere, yasal ya da yasa dışı yollarla ülkeye gelen yabancının toplumla uyumu ve

86 Furkan Şen, *Yeni Dönemde ...*, 144-145.

bütünleşmesi sürecinde yaşanan zorluklar, üzerinde durulması gereken diğer önemli bir konudur.

Özellikle göç alan ülke hükümetleri ile sivil toplum arasında ortaya çıkan sorunsal, bütünleşmenin çift yönlü bir yol olduğuna dair toplumdaki bilinç düzeyinin güçlendirilmesi gerekliliğidir. Tıpkı göçmenlerin topluma uyum sağlayabilmek için gösterdikleri çaba gibi, hükümetler de onların bu çabalarına yardımcı olacak, ancak aynı zamanda, kendi kültürlerini ve ana dillerini korumalarını ve sürdürmelerini de sağlayabilecek politikalar geliştirmelidir.⁸⁷

Daha da önemlisi; çoğunluk, ırkçılığı veya yabancı düşmanlığını çağrıştıracak söylemlerden, tutum ve davranışlardan uzak durabilmelidir.

Kısaca belirtmek gerekirse, yasa dışı göç hareketleri ve bu bağlamda insan kaçakçılığı konusunda birçok tedbirler alınmaktadır. Ancak konu, sadece polisiye bir olay olmaktan öte, toplumun her kesimini ilgilendiren sosyal bir süreçtir. Gün geçtikçe büyüyen bu sorunlar, kolluk kuvvetlerinin alabileceği tedbirlerle değil, özellikle gelişmiş, sanayileşmiş refah toplumlarının, çağdaş anlamda kaliteli yaşam koşullarının her ülkede yaygınlaştırılmasını amaçlayan çalışmalara yoğun destek vermesi ve bunu sağlayabilmesiyle mümkün olabilecektir. Aksi takdirde, sorunu yaratan –deyim yerindeyse– bataklık, varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Kaynakça

Kitaplar ve Makaleler

Abadan-unat, Nermin. *Batı Avrupa ve Ortadoğu'ya Göç Eden Türk İşgücünün Sosyal Yasalar ve Toplum Yapısı Üzerindeki Etkileri -İbrahim Yasa'ya Armağan*. No: 519. Ankara: AÜSBF Yayınları, 1983.

Arslan, Çetin ve Bahattin Azizağaoğlu. *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*. Ankara: Asil Yayınları, 2004.

Busdachin, Marino. "BM'de Temsil Edilmeyen Haklar". *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11 Aralık 2005, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006.

87 Marino Busdachin, "BM'de Temsil Edilmeyen Haklar", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 08-11. Aralık 2005 (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006), 58.

Council of the European Union. *EU Schengen Catalogue –External Borders Control, Removal and Readmission: Recommendations and Best Practices*. Şubat 2002.

Council of the European Union. *EU Schengen Catalogue. Vol.: 2. –Schengen Information System, Sirene: Recommendations and Best Practices*. Aralık 2002.

Doğan, Koray. *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.

EGM. *Yıllık Değerlendirme Raporları*. (1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005). Ankara: KOM Yayınları.

EGM. *Kaçakçılık ve Organize Suç Terimleri Sözlüğü*, Ankara: KOM Yayınları, 2002.

EGM. *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele*, 4. Baskı. Ankara: KOM/TADOC Yayınları, 2006.

EGM. Yabancılar Hudut ve İltica Dairesi Başkanlığı. *Dünya da ve Türkiye’de Yasadışı Göç*. Ankara: EGM Basımevi, 2001.

Erbaş, Hayriye. “Küresel Kriz ve Marjinalleşme Sürecinde Göç ve Göçmenler”, *Doğu-Batı*. Sayı:18 (2002).

Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar. *Öteki Kuram*. Ankara: ERK Yayınları, 2002.

EUROPOL. *Freedom, Security, Justice. A Guide to Europol*. Luxemburg, 2003.

EUROPOL. *Legislation on Trafficking in Human Beings and Illegal Immigration Smuggling*. 2005.

EUROPOL. *Assessment on People Smuggling in the Eastern Mediterranean*. Temmuz 2005.

EUROPOL. *Annual Expert Meeting on Illegal Immigration*. Workshop on International Co-operation. 14-15 Mart 2006.

EUROPOL. *Illegal Immigration Bulletin*. No: 1, Şubat 2005. File No: 108370.

EUROPOL. *Illegal Immigration Bulletin*. No: 2, Mayıs 2005. File No: 115334.

EUROPOL. *Illegal Immigration Bulletin*. No: 3, Temmuz 2005. File No: 127289.

EUROPOL. *Illegal Immigration Bulletin*. No: 4, Ekim 2005. File No: 139786.

EUROPOL. *Illegal Immigration Intelligence Bulletin*. No: 1, Şubat 2006. File No: 161963.

EUROPOL. *Illegal Immigration Intelligence Bulletin*. No: 2, Mayıs 2006. File No: 173038.

EUROPOL. *Illegal Immigration Intelligence Bulletin*. No: 3, Temmuz 2006. File No: 177341.

EUROPOL. *Illegal Immigration Intelligence Bulletin*. No: 4, Ağustos 2006. File No: 194389.

EUROPOL. *Illegal Immigration Intelligence Bulletin*. No: 5, Ekim 2006. File No: 203164.

EUROPOL. *Illegal Immigration Intelligence Bulletin*. No: 1, Şubat 2007. File No: 228155.

“Göçün Nedeni: Küreselleşme”. *Cumhuriyet*. 03.10.2005.

Görmez, Kemal. *Küreselleşme ve Yerelleşme*. Ankara: Odak Yayınları, 2005.

Görmez, Kemal. “Küreselleşmenin Çıktısı: Yasa Dışı Göç ve Sosyal Etkileri.” Ankara: Gazi Üniversitesi-İ.İ.B.F, 2005.

İçduygu, Ahmet. *Irregular Migration in Turkey*. Geneva: International Organization for Migration, 2003.

İçduygu, Ahmet. *Türkiye’de Kaçak Göç*. İstanbul: İTO Yayınları, 2004.

Jordan, Bill and Frank Düvel. *Migration. The Boundaries of Equality and Justice*. Cambridge: Polity, 2003.

Mutluer, Mustafa. *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi, 2003.

Omelanduk, Irena and Baerten Ginette. "Trafficking in Women from Central and Eastern Europe - Focus on Germany". *Migration in Central and Eastern Europe*. 1999 Review. http://www.uri.edu/artsci/wms/hughes/lost_opp.

Ortaylı, İlber. "Genel Göç Olgusu". *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*. 08-11 Aralık 2005. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006.

Senocak, Selin. "Fransa ve Göç Olgusuna Giriş". *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*. 08-11 Aralık 2005. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No:6, 2006.

Şen, Y. Furkan. *Yeni Dönemde Eski Tartışmalar –Göç, Etnisite, Milliyetçilik, Kürtçülük, Laiklik-*. Ankara: Yargı Yayınevi, 2006.

Şen, Y. Furkan. *Dünya ve Türkiye Perspektifinden Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Organ Doku Ticareti*. Ankara: KOM/TADOC Yayınları, 2006.

Şen, Y. Furkan. *71. Yaşında Bilâl N. Şimşir Bibliyografyası –Açıklamalı 71 Kitap ve 200 Makale-* Ankara: Yargı Yayınevi, 2004.

Şimşir, Bilâl N. *Rumeli'den Türk Göçleri. Belgeler. Cilt I. Doksan üç Muhacreti. 1877-1878/Turkish Emigrations From the Balkans. Documents. Volume I: A Turkish Exodus, 1877-1878/Emigrations Turques des Balkans. Documents. Volume I: Un Exode Turc, 1877-1878/*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 34, Seri: III, Sayı: A9, Ayyıldız Matbaası, Ankara: 1968.

Şimşir, Bilâl N. *Rumeli'den Türk Göçleri. Belgeler. Cilt II. Bir Geçiş Yılı–1879/ Turkish Emigrations From the Balkans. Documents. Volume II. A Year of Transition-1879/Emigrations Turques des Balkans. Documents. Volume II. Une Année de Transition-1879/*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 35, Seri: III, Sayı: A10, Ayyıldız Matbaası, Ankara: 1970.

Şimşir, Bilâl N. *Rumeli'den Türk Göçleri. Belgeler. Cilt III. 1880-1885/Turkish Emigrations From the Balkans. Documents. Volume III. 1880-1885/Emigrations Turques des Balkans. Documents. Volume III. 1880-1885/*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Seri: XVI, Sayı: 50, TTK Basımevi, Ankara: 1989

World Bank. *World Development Report*. 2000/2001.

Yalçın, Cemal. *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.

Yurtdışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Soruları. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü Yayınları, 1973.

“Yoksulların Büyük Yürüyüşü”. *Aksiyon*. 22 Ağustos 2005.

Yazılı Basın

Resmi Gazete, 18.06.1949/7236.

Resmi Gazete, 24.07.1950/7564.

Resmi Gazete, 22.02.1967/11638.

Resmi Gazete, 03.06.1979/16655.

Resmi Gazete, 13.07.1982/17753.

Resmi Gazete, 09.11.1982/17863.

Resmi Gazete, 19.10.1983/18196.

Resmi Gazete, 22.11.1988/19997.

Resmi Gazete, 30.11.1994/22127.

Resmi Gazete, 12.07.1998/23400.

Resmi Gazete, 21.03.1991/20821.

Resmi Gazete, 14.08.1997/23080.

Resmi Gazete, 01.06.2000/24066.

Resmi Gazete, 08.05.2001/23396.

Resmi Gazete, 24.04.2002/25148.

Resmi Gazete, 09.08.2002/24841.

Resmi Gazete, 04.02.2003/25014-15.

Resmi Gazete, 06.03.2003/25040.

Resmi Gazete, 03.06.2003/25127.

Resmi Gazete, 24.06.2003/25148.

Resmi Gazete, 29.08.2003/25214.

Resmi Gazete, 02.01.2004/25334.

Resmi Gazete, 17.02.2004/25376.

Resmi Gazete, 12.10.2004/25611.

Resmi Gazete, 27.10.2004/25626.

Resmi Gazete, 17.12.2004/25673.

Resmi Gazete, 07.03.2005/25784.

Resmi Gazete, 30.11.2005/25656.

Resmi Gazete, 27.01.2006/26062.